

**СЕРЕДНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 5
М. СЕВЕРОДОНЕЦЬКА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Профілактична програма

**«Правове виховання дитини: формування ненасильницького
простору у Новій українській школі»**

Автори:

Бернацька Ірина Вікторівна,
соціальний педагог,

Тихонова Вікторія Олегівна,
практичний психолог

середньої загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів № 5

м. Сєвєродонецьк

2018

ЗМІСТ

1. Теоретичні основи програми.....	1
2. Науково-методичне обґрунтування програми.....	3
3. Структура та зміст профілактичної програми «Правове виховання дитини: формування ненасильницького простору у Новій українській школі»	6
Заняття № 1 «Права та обов'язки дитини»	9
Заняття № 2 «Попередження насильства, булінгу в школі».....	17
Заняття № 3 «Спілкуємося без конфліктів».....	20
Заняття № 4 «Шкільна медіація».....	23
Заняття № 5 «Школа без агресії».....	25
Заняття № 6 «Ненасильницьке спілкування».....	27
Заняття № 7 «Моя сім'я без насильства».....	30
Заняття № 8 «Школа – простір без насильства».....	33
Заняття № 9 Правовий брейн-ринг «Порядок і підліток».....	37
Заняття № 10 Засідання круглого столу «Коло твоїх прав та обов'язків»	43
4. Опис використаних методик і технологій.....	47
5. Перелік необхідних матеріалів та обладнання.....	47
6. Строки та етапи реалізації програми.....	48
7. Очікувані результати.....	48

Список використаної літератури

Додатки

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГРАМИ

Сучасне українське суспільство переживає глибокі трансформаційні процеси в усіх сферах свого існування – економіці, політиці, культурі, освіті. Швидкоплинні зміни суспільних явищ породили низку негативних явищ. Передусім це позначається на дітях, підлітках, молоді, впливає на життєдіяльність сім'ї, зокрема, поглиблюється її дезорганізація. Сім'я як соціальний інститут перебуває у стані гострої кризи, що, звичайно, негативно впливає на виконання нею основних функцій. Соціально-психологічна служба системи освіти повинна допомагати сім'ї у створенні адекватних психолого-педагогічних та духовно-моральних умов для повноцінного виховання дітей.

Впровадження профілактичної програми, якісний соціально-психологічний супровід в освітньому закладі передбачає успішну соціально-психологічну адаптацію, соціалізацію та реабілітацію дітей.

Однією із функцій психологічної служби системи освіти є просвітницько-профілактична – поширення психологічних знань, виявлення фактів порушення прав дитини, вжиття заходів щодо подолання негативних чинників, які впливають на життєзабезпечення дитини, її моральний та соціальний розвиток, профілактика та попередження негативних впливів) [Наказ МОН України від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження положення про психологічну службу у системі освіти України»]. Адже від народження людина потрапляє в коло правил, установок, заборон, норм. Спочатку ці норми встановлюються у дитячому садку, школі, гуртку, спортивній секції. Чим дорослішою стає людина, тим більшою стає кількість норм, яких вона повинна дотримуватись. Ані соціальні групи, ані суспільство, ані держава не можуть існувати без норм, які регулюють їхнє функціонування. Соціальні норми – це визнані правила поведінки чи дії окремих людей і соціальних груп.

Одним із напрямків всебічного розвитку особистості є правова культура. Дитина має знати і розуміти правила співжиття і вимоги законів та відповідним чином поводитися. Ці знання формуються під впливом родини, школи. В освітньому закладі учні отримують правові знання не лише на уроках правознавства, а й приймаючи участь в спеціальних виховних заходах з правової тематики: тижнях права, брейн-рингах, тренінгових заняттях, засіданнях круглого столу із запрошенням представників Служби у справах дітей, поліції. Діти мають змогу дізнатися відповіді на свої запитання особисто у представників закону.

Правове виховання – виховна діяльність школи, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів.

Мета правового виховання полягає у формуванні в учнів правової культури громадянина України: свідомого ставлення до своїх прав, обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, глибокої поваги до законів і правил людського співжиття,

готовності дотримуватися й виконувати закріплені в них вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі в управлінні державними справами, у рішучій боротьбі з порушниками законів.

Школярам бракує правових знань, досвіду правових відносин, тому вони повинні засвоювати закони, які регулюють їхнє життя і діяльність як неповнолітніх, і правові норми, якими доведеться керуватися надалі. Необхідно формувати в учнів правову свідомість як сукупність правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог, законів та регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації.

Залучення школярів до просвітницької діяльності з питань правової освіти у Новій українській школі включає проведення роботи з профілактики правопорушень, правові заходи, тренінги з формування вмінь ненасильницької взаємодії. Правові брейн-ринги, засідання круглих столів, заняття з елементами тренінгу подобаються підліткам більше порівняно з лекційними заняттями, бо проводяться з учнями у цікавій формі. Діти свідомо засвоюють правові знання, розуміючи, що необхідно знати свої права і виконувати свої обов'язки; орієнтуються в життєвих ситуаціях, знаходять шляхи вирішення конфліктів, зможуть володіти отриманими знаннями в житті. Вчаться методам захисту від проявів насильства. Виховані в безпечному просторі школярі будуть активно протидіяти зазначеним явищам.

Тому одним з основних завдань Нової української школи є створення безпечного освітнього середовища та формування ненасильницького простору.

2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ

Профілактична програма розроблена із врахуванням положень Концепції Нової української школи (розпорядження КМУ України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»).

Нормативно-правову основу програми становлять міжнародні та національні документи:

Декларація прав дитини від 20.11.1959р.;

Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р.;

Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року;

Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р.;

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. №2229 -VII;

Закон України від 18.12.2018 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року № 453 від 30.05.2018 р.;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», від 22.08.2018 р. №658;

Наказ МОН від 08.08.2017 № 1127 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2020 року»;

Наказ МОН України від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження положення про психологічну службу у системі освіти України»;

Наказ МОН України від 31.05.2018 № 555 «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс авторських програм практичних психологів і соціальних педагогів «Нові технології у новій школі»»;

Наказ МОН України від 02.10.2018 №1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»;

Лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»;

Лист МОН України № 1/9-486 від 07.08.2018 «Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки й благополуччя дитини у 2018/2019 навчальному році»;

Лист МОН України від 07.08.2018 № 1/9-487 «Про пріоритетні напрямки роботи психологічної служби у системі освіти на 2018-2019 н.р.».

АКТУАЛЬНІСТЬ. Формування правової свідомості починається з дитинства. В сім'ї, дитячому дошкільному закладі, закладі ЗСО закладаються норми і правила поведінки, звички, потреби особистості. Важливо розвивати в дитині почуття самоповаги, поваги до власних прав і прав інших людей. Виховання правосвідомої людини – це спільна задача батьків та педагогів, бо молоде покоління – це майбутнє нашої держави, і важливо, щоб діти знали свої права та обов'язки, вміли використовувати ці знання на практиці.

Правове виховання – це складова частина виховання в цілому. Але правове виховання впливає не тільки на свідомість, але і на відповідну сторону поведінки, формує переконаність у необхідності суворого дотримання закону, прав і обов'язків.

Одним із найважливіших завдань школи є адаптація дитини до навколишнього середовища, попередження конфліктів, проявів агресивної поведінки, булінгу, насильства та надання правової допомоги учням. Програма спрямована передусім на профілактику неправомірної поведінки учнів, правову освіту, яка поєднується із системою національного виховання.

Одним із напрямків профілактичної роботи з дітьми є правове виховання і правова освіта учнів як складова суспільно-національної культури. Найважливішим завданням правового виховання є формування правової свідомості підлітків на основі правових знань, уявлень, почуттів, які склались у суспільстві і становлять суспільну свідомість, що має вирішальний вплив на виховання правового усвідомлення особистості.

МЕТА ПРОГРАМИ:

- розширення правових знань, ознайомлення учнів з основними документами, у яких зафіксовані права та обов'язки дітей;
- ознайомлення учнів з інформацією стосовно заборони всіх форм насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- надання інформації про поняття та види «булінгу» (цькування);
- виявлення рівня інформаційної компетентності з правової освіти;
- розвиток комунікативних здібностей, навичок взаємодії в групі при виконанні спільного завдання;
- формування активної позиції дітей щодо реалізації себе та своїх прав у житті, правової свідомості;
- формування вміння співвідносити в житті норми моралі й права;
- формувати навичок відповідальної та безпечної поведінки; виховування почуття емпатії та переживання до дитини, яка зазнає насильства;
- розвиток вміння знаходити шляхи вирішення конфліктів, володіти отриманими знаннями в житті;
- сприяння поширенню правової культури та освіченості учнів; виховання негативного ставлення до правопорушень.

ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ:

- формувати у кожного учня систему знань з питань основ держави і права;
- виховувати нетерпимість до правопорушень;
- сприяти підвищенню рівня самооцінки, впевненості в собі та згуртованості колективу;
- розвивати почуття самоповаги, поваги до власних прав і прав інших людей;
- формувати навички безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків або дорослих, уміння швидко звертатися по допомогу у критичній ситуації;
- формувати вміння конструктивного вирішення конфліктів та навичок ненасильницького спілкування.

Кількість учасників в групі: 10-15 учасників.

Вікова категорія: учні 5-8 класів.

Програма спрямована на роботу з учнями підліткового віку. Впроваджувати програму можуть: фахівці соціально-психологічної служби закладу освіти, класні керівники 5-8 класів, вчителі правознавства.

3. СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема заняття	Зміст	Орієнтовна тривалість	Обладнання
Заняття 1 «Права та обов’язки дитини» 70 хвилин	1. Вправа «Чарівна скринька» (налаштування) 2. Повідомлення теми і мети заняття 3. Мозковий штурм «Правила роботи в групі» 4. Вправа «Всесвіт правових знань» (очікування) 5. Вправа «Що у нас спільного» 6. Презентація «Права дитини в документах» 7. Робота у групах «Розсипаний вірш» 8. Міні-лекція «Ваші права» 9. Гра «Ти подобаєшся мені...» 10. Рольова гра «Захист прав казкових героїв» 11. Підведення підсумків. Домашнє завдання «Обов’язки дитини»	5 хвилин 2 хвилини 3 хвилини 5 хвилин 10 хвилин 5 хвилин 5 хвилин 5 хвилин 5 хвилин 10 хвилин 10 хвилин 5 хвилин	виставка «Права дитини в документах»; чарівна скринька; запис мелодії співу птахів у лісі, кольорові зірки та ракети з паперу, Конвенція ООН про права дитини», кольоровий папір, робочі аркуші паперу формату А4, великі аркуші фліп-чарту або дошка, маркери, скотч, ножиці, роздаткові інформаційні матеріали, ноутбук, проектор, презентація «Права та обов’язки дитини».
Заняття 2 «Попередження насильства та булінгу в школі» 70 хвилин	1. Вправа «Самопрезентація» 2. Мозковий штурм «Насильство – це ...» 3. Міні-лекція з презентацією «Види насильства» 4. Вправа «Світлофор» 5. Інформаційне повідомлення «Що таке булінг або цькування». 6. Гра «Поміняйтесь місцями» 7. Рольова гра «Психологічний портрет» 8. Перегляд відеороліку «Як боротися з булінгом: поради для дітей» 9. Надання інформаційних матеріалів (пам’яток) з діяльності Національної дитячої «гарячої лінії»	5 хвилин 10 хвилин 10 хвилин 5 хвилин 15 хвилин 5 хвилин 15 хвилин 3 хвилин 2 хвилини	фліпчарт/дошка, маркери, папір, мультимедійне обладнання, олівці, фломастери, ватман, завдання на картках для команд, інформаційні матеріали (пам’ятки) з діяльності Національної дитячої «гарячої лінії»
Заняття 3 «Спілкуємося без конфліктів» 70 хвилин	1. Вступ. Інформаційне повідомлення 2. Вправа «Асоціація» 3. Опитувальник Кенета Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» (адаптація Н.Гришиної) 4. Міні-лекція «Способи розв’язання конфліктів» 5. Ситуативна вправа «Розв’яжи конфлікт» 6. Вправа «Довіряй мені» 7. Рефлексія	5 хвилин 5 хвилин 15 хвилин 10 хвилин 15 хвилин 10 хвилин 10 хвилин	м’яч, ручки, аркуші паперу, картки з зображенням конфліктних ситуацій, картки з незакінченими реченнями, хустки для зав’язування очей

Заняття 4 «Шкільна медіація» 70 хвилин	1. Міні-лекція «Шкільна медіація» 2. Перегляд відеофайлу «Шкільна медіація» 3. Руханка - енерджайзер «Сік. Чай. Шейк.» 4. Сценарій медіатора. Основні правила взаємодії 5. Підбиття підсумків.	10 хвилин 15 хвилин 5 хвилин 20 хвилин 20 хвилин	мультимедійне обладнання, маркери, фліпчарт, картки, скотч або клей
Заняття 5 «Школа без агресії» 70 хвилин	1. Вправа на створення позитивного настрою «Ти – молодець!» 2. Вправа «Коллаж агресії» 3. Перегляд відеофрагменту «Казка про колючого їжачка» 4. Вправа «Снігові кульки» 5. Вправи для зняття психоемоційного напруження 6. Вправа «Скарбничка порад» 7. Вправа «Жива анкета»	5 хвилин 10 хвилин 15 хвилин 5 хвилини 10 хвилин 15 хвилин 10 хвилин	журнали, клей, ножиці, фломастери, олівці, фліпчарти або ватмани, мультимедійне обладнання(для перегляду відеофрагменту), аркуші паперу або вата, ручки, м'яч
Заняття 6 «Ненасильницьке спілкування» 70 хвилин	1. Вправа «Хай твій день сьогодні буде...» 2. Інформаційне повідомлення «Ненасильницьке спілкування» 3. Вправа «Інтоніяція» 4. Вправа «Самовдосконалення» 5. Вправа «Упевнений - невпевнений - грубий» 6. Вправа «Робота з фотографіями (картками)» 7. Вправа «Створення соціальної реклами»	5 хвилин 5 хвилин 10 хвилин 15 хвилин 10 хвилин 10 хвилин 15 хвилин	ручки, роздатковий матеріал, ножиці, клей, аркуш паперу форматом А1, фломастери, олівці, аркуші паперу форматом А4, фліпчарт/дошка, журнали.
Заняття 7 «Моя сім'я без насильства» 70 хвилин	1. Вправа «Нетрадиційне привітання» 2. Міні-лекція «Що таке насильство» 3. Опитувальник «Насильство» 4. Руханка « Будинки – господарі – землетрус» 5. Ситуаційні вправи (робота у 4 групах з картками) 6. Вправа «Що я можу зробити?» 7. Підбиття підсумків	5 хвилин 10 хвилин 5 хвилин 5 хвилин 15 хвилин 20 хвилин 10 хвилин	маркери, фліпчарт/дошка, мультимедійне обладнання, аркуші паперу, ручки, картки з ситуаціями, олівці
Заняття 8 «Школа – простір без насильства» 70 хвилин	1. Вправа «Коло друзів» 2. Вправа «Асоціації - насильство» 3. Відеолекторій «Насильство та його види» 4. Вправа «Вітер дме на...» 5. Вправа «Продовжи речення» 6. Вправа «Школа дружби» 7. Вправа «Спільне та відмінне» 8. Вправа «Тактика впевненої поведінки» 9. Вправа «Скульптура «Дружній клас»» 10. Підведення підсумків	4 хвилини 3 хвилини 10 хвилин 5 хвилин 10 хвилин 13 хвилин 7 хвилин 10 хвилин 5 хвилини 3 хвилини	голуб з паперу, маркери старі журнали, газети, листівки, клей, ножиці, папір, маркери, аркуші для фліп-чарту або ватман, стільці за кількістю учасників

Заняття 9 Правовий брейн-ринг «Правопорядок і підліток» 70 хвилин	1. Вступ. Представлення гостей, журі, команд 2. Конкурс 1 «Життя навчить» 3. Конкурс для уболівальників «Правова вікторина» 4. Руханка «Розмовляючі руки» 5. Конкурс 2 Домашнє завдання «Все життя театр, а ми в ньому актори» 6. Конкурс 3 «Юридична консультація» 7. Конкурс 4 «Буква Закону» 8. Конкурс 5 «Хто на що гаразд!» 9. Руханка «Карлики-Велетні» 10. Конкурс 6 «Термінологічний» 11. Вправа «Айсберг» 12. Підведення підсумків	5 хвилини 10 хвилин 5 хвилин 5 хвилин 10 хвилин 8 хвилин 6 хвилин 6 хвилин 4 хвилини 4 хвилини 3 хвилини 4 хвилини	плакати з правами дітей, літери надруковані на аркушах А4, картки із завданнями, пам'ятки для журі, грамоти, емблеми, назви команд на картках, окуляри із рожевого паперу (орігамі), програвач, музика, звуки для брейн-ринга (гонг та ін.)
Заняття 10 Засідання круглого столу «Коло твоїх прав та обов'язків» 70 хвилин	1. Вступ 2. Мозковий штурм «Права дитини та Закон» 3. Вправа «Права людини» 4. Гра «Вставалки» 5. Вправа «Твої обов'язки» 6. Час запитань та відповідей 7. Вікторина «Права в казках» 8. Руханка «Мавпа, слон, орел» 9. Вправа. Колаж «Права в новинах» 10. Підведення підсумків	3 хвилини 5 хвилин 6 хвилин 3 хвилини 5 хвилин 14 хвилин 14 хвилин 5 хвилин 12 хвилин 3 хвилини	плакат, картки, ілюстрації, Конвенція ООН про права дитини, картки з назвами статей Конвенції ООН, картки із завданнями

ЗАНЯТТЯ 1 «ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ДИТИНИ»

Актуальність теми. В умовах сучасної соціокультурної реальності дитина часто чує про те, що в неї є права, але на практиці виявляється, що користуватися своїми правами вона не може, бо взагалі не знає законів, які її захищають. Брак правових знань, незнання своїх обов'язків та відповідальності за порушення закону іноді може призвести до біди. Ось чому важливо дітям знати права та обов'язки, вміти користуватися цими знаннями в житті.

Мета заняття: ознайомити учнів з основними документами, у яких зафіксовані права та обов'язки дітей; виявити рівень інформаційної компетентності з правової освіти; формувати активну позицію дітей щодо реалізації себе та своїх прав у житті, правову свідомість; розвивати комунікативні здібності, навички взаємодії в групі при виконанні спільного завдання; сприяти поширенню правової культури та освіченості учнів; виховувати негативне ставлення до правопорушень.

Обладнання та матеріали: виставка «Права дитини в документах»; скринька; запис мелодії співу птахів у лісі, кольорові зірки та ракети з паперу, Конвенція ООН про права дитини, кольоровий папір, робочі аркуші паперу формату А4, великі аркуші фліп-чарту або дошка, маркери, скотч,

ножиці, роздаткові інформаційні матеріали, ноутбук, проектор, презентація «Права та обов'язки дитини».

Хід заняття.

1. Вправа «Чарівна скринька»

Ведучий. У мене в руках чарівна скринька, у ній — найцінніший скарб планети Земля. Хто з вас хоче його побачити, може зазирнути, але поки що не розповідати, кого він там побачив поки всі діти не зазирнуть у скриньку. (Звучить запис співу птахів у лісі).

- Кого ви побачили у чарівній скриньці? *(Діти називають себе, бо на дні скриньки — дзеркало).*

- Так, ви побачили в чарівному дзеркалі кожен себе, тому що людина - найцінніший скарб. [13]

2. Повідомлення теми і мети заняття.

Кожна дитина має невід'ємне право на життя.

У неньки народилося дитя,

Дитя моє! Бог дав тобі життя.

І щоб ніхто не заподіяв школи

Тобі, малесенький громадянин, -

Бог дав закони нашому народу.

Від дня народження до іменин,

Він твій, цей світ широкий за вікном.

Ти на життя і щастя маєш право

Під золото – блакитним знаменом

Своєї Української держави.

Ведучий. Кожна людина є єдиною та унікальною. Ви говорите по-різному, по-різному думаете і висловлюєтесь, мирно живете, іноді сперечаєтесь, але завжди повинні пам'ятати, що всі люди на землі мають однакові права. А що таке право? (діти висловлюють свої думки).

Право – це система обов'язкових для всіх, формально визначених правил поведінки, які встановлюються або дозволяються державою. Дитина, як і кожна людина, від народження має свої права. Наша година спілкування буде присвячена правам та обов'язкам дитини і називається «Права та обов'язки дитини», а проведемо її у формі тренінгу.

Людина від народження наділена правами, а з часом у процесі життя, після досягнення встановленого законом віку, набуває здатності мати обов'язки і нести відповідальність за свої дії. Права потрібно добре знати і вміти ними користуватися у житті. Знати права – означає вже наполовину володіти ними. Однак пам'ятайте: поряд із вами живуть люди, які також мають права. Тому реалізовувати свої права, не порушуючи при цьому прав та інтересів інших – це своєрідне мистецтво. Досягти такого балансу можливо не тільки завдяки високій правовій свідомості, грамотності чи через страх перед відповідальністю, а перш за все тоді, коли ти в своїх діях керуєшся совістю, порядністю, людяністю, добрими намірами, чесністю, повагою до оточуючих.

3. Мозковий штурм «Правила роботи у групі»

Ведучий. Для подальшої спільної роботи нам потрібно виробити загальні правила групи. Які правила ви пропонуєте? Правила вписуються маркером на великий аркуш паперу та вивішуються на видному місці. Отже, кожний з учасників тренінгу буде (приблизний перелік правил):

- доброзичливим;
- коректним;
- тактовним;
- толерантним;
- терпимим;
- конструктивним;
- говорити від свого імені;
- активним;
- говорити на тему;
- говорити лаконічно;
- дотримуватись «правила руки» (піднімати руку, коли бажає висловити свою думку);

4. Мозковий штурм «Всесвіт правових знань» (очікування)

Ведучий. Сьогодні ми вирушаємо у космічні пригоди у Всесвіт правових знань. Вас очікує цікава подорож! Ви дізнаєтесь багато нового та цікавого!

Ведучий. Діти напишіть на ваших ракетах своє ім'я та свої очікування від заняття, зачитайте та прикріпіть їх на плакат «Всесвіт правових знань».

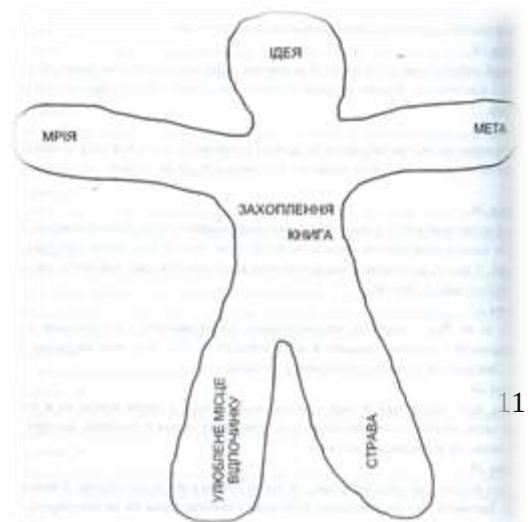
Ведучий. Діти, а яке перше право отримує дитина при народженні? Діти відповідають, що кожна дитина має право на ім'я і громадянство з моменту народження. Ведучий допомагає у разі ускладнення.

Так, кожна дитина після народження має бути зареєстрована в державному органі з одночасним визначенням її походження та присвоєнням прізвища, імені та по батькові. Ім'я дається при народженні батьками дитини та супроводжує людину все її життя. За іменем, прізвищем, по батькові, а також зовнішністю ми розрізняємо один одного. Громадянство дитині надається тієї держави, в якій народилася дитина. Ми – громадяни України! Від народження дитина має права. Сьогодні ми їх будемо вивчати.

5. Вправа «Що у нас спільного»

Ведучий. Діти, ви отримали різнокольорові аркуши А-4. Необхідно скласти аркуш вертикально навпіл. А потім без ножиць, тільки руками, «вирізати» фігурку – силует людини. Зразок (ДОДАТОК 1)

А тепер кожен учасник пише на фігурі своє ім'я, мрію, захоплення, улюблену музику, улюблену страву та місце відпочинку, розташовуючи, як на

зразку.

А тепер підведіться зі своїх місць і, підходячи один до одного, знайдіть і запишіть на відповідних частинах фігурки імена тих учасників, з ким у вас співпала одна або кілька позицій.

- А тепер сідайте на місця.

Запитання для обговорення:

- Чи є такі учасники, у кого співпали всі позиції на фігурі?
- У кого одна?
- У кого декілька позицій?
- Чи є діти, у кого нічого не співпало?
- Про що говорять відмінності?

Ведучий. Так, ми всі різні, індивідуальні, неповторні, маємо різні інтереси, достоїнства. Є в нас і спільне. Але всі ми маємо рівні права! Давайте розмістимо ваші фігурки на великому аркуші паперу.

Запитання для обговорення:

- На що схожий став цей аркуш з вашими фігурками? (на клас, суспільство, в якому ми живемо).
- Що допомагає нам жити в класі, суспільстві, незважаючи на наші відмінності? (правила, права).

6. Презентація «Права дитини в документах»

Ведучий. Кожна дитина від народження має права.

Декларація – це документ, у якому викладено важливі правила, обов'язки для всіх людей. Дітям у різні часи жити було нелегко, не було законів, які б оберігали їхнє життя.

У 1959 р. Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Декларація прав людини. У цьому документі ООН проголосила, що діти мають право на особливе піклування та допомогу. 20 листопада 1989 р. Генеральна Асамблея ООН, на основі Декларації прав людини, прийняла Конвенцію про права дитини. Було визнано, що діти є повноправними членами суспільства, які мають право на особливе піклування та захист. Цей документ містить 54 статті, в яких детально розписано всі права дитини. Конвенція сповістила світові, що кожна дитина, хоч би в якій країні вона народилася, якої національності була, має право на піклування і захист, навчання і розвиток своїх здібностей, тобто на щасливе дитинство. Україна 27 лютого 1991 р. приєдналася до цієї Конвенції, і тому кожна дитина у нашій державі має право на навчання і отримання безкоштовної медичної допомоги та інші, про які ми сьогодні і дізнаємось під час нашої подорожі.

Конвенція (від. лат. convention- договір) – угода, міжнародний договір з якогось одного спеціального питання, що визначає права й обов'язки держав у певній окремій галузі.

Умовно права дитини можна поділити на шість основних груп:

1. право на життя, на ім'я, на рівність у здійсненні інших прав;
2. право дитини на сімейне благополуччя;

3. право дитини на вільний розвиток особистості;
4. забезпечення здоров'я дітей;
5. освіта дітей і їх культурний розвиток (право на відпочинок і дозвілля, участь в іграх і розважальних заходах, участь у культурному житті, заняттях мистецтвом);
6. захист дітей від економічної та іншої експлуатації.

7.Робота у групах «Розсипаний вірш» (ДОДАТОК 1).

Ведучий.А зараз проведемо конкурс «Розсипаний вірш».Ведучий об'єднує дітей у дві команди «Зірки» та «Ракети» за допомогою роздаткового матеріалу

Команди мають з розсипаних строф відтворити вірш. Командам дають розрізаний вірш (по 2 рядочки) у конвертах. Команди збирають хто швидше.

Завдання: правильно відновити цілісність вірша.

Декларація – це просто Оголошення всіх прав	І людина – змалку вільна Наче в небі синім птах...
Є права й в дітей, звичайно, Треба, щоб усяк їх знав.	Знайте ж: змалечку всіх діток Треба вчить, оберігати,
Знайте ж, що усі ви – рівні від народження в правах,	І ніхто в усьому світі! Їх не сміє ображати!

Ведучий в кінці вправи відкриває слайд з віршем «Декларація прав людини» для перевірки правильності.

Декларація – це просто
Оголошення всіх прав.
Є права й в дітей, звичайно,
Треба, щоб усяк їх знав.
Знайте ж, що усі ви – рівні
від народження в правах,
І людина – змалку вільна
Наче в небі синім птах...
Знайте ж: змалечку всіх діток
Треба вчить, оберігати,
І ніхто в усьому світі!
Їх не сміє ображати!

8.Міні-лекція «Ваші права»

Ведучий. Уявіть, що вам доручили відповідальну роботу — скласти перелік прав, якими могли б користуватися всі діти. Що б ви запропонували?

Всі вислови ведучий записує на великому аркуші фліп-чарту.

А ось деякі права, внесені до Конвенції про права дитини.

Право на життя. Право на ім'я.

Право на громадянство.

Право на відсутність дискримінації.

Право на свободу совісті і релігійних переконань.

Право на життя з батьками.

Право на працю.

Право на відпочинок.

Право на захист життя та здоров'я.

Право на освіту.

Право на відсутність рабства.

Право на житло.

Право на свободу слова.

Право на отримання інформації.

Право корисувати досягненнями культури.

Право створювати сім'ю.

Право участі у науково-технічній та художній творчості.

А зараз я повідомлю вам про деякі права, які надатися дитині не одразу, а з моментом виконання конкретного віку.

Десятирічний громадянин:

дає згоду на зміну свого імені та прізвища;

дає усну згоду на своє всиновлення або передачу в прийомну родину, або відновлення батьківських прав своїх батьків;

висловлює свою думку про те, з ким із його батьків, після розірвання шлюбу, він хотів би жити;

має право бути заслуханим у ході будь-якого судового або адміністративного розгляду;

може вступати в дитячі суспільні об'єднання.

Чотирнадцятирічний громадянин:

може отримати паспорт;

може вибирати місце проживання (за згодою батьків);

має право за згодою батьків укласти будь-які угоди;

має право самостійно розпоряджатися своїм доходом, зарплатою, стипендією;

здійснювати свої авторські права, як результат своєї інтелектуальної діяльності;

допускається вступ на роботу з дозволу батьків (на легку працю не більше 4 годин у день);

має право вимагати відміни усиновлення;

може навчатися водінню мотоцикла;

має право управляти велосипедом під час руху дорогами;

несе карну відповідальність за деякі злочини;

несе майнову відповідальність по укладених угодах, а також за

заподіяну майнову шкоду;

може бути виключений зі школи за порушення.

П'ятнадцятирічний громадянин має право вступу на роботу (24 годинний робочий тиждень).

Шістнадцятирічний громадянин має право:

управляти мопедом при їзді по дорогах;

навчатися водінню автомобіля на дорогах в присутності інструктора;

заклювати трудовий договір (контракт), робочий тиждень не повинен перебільшувати 36 годин;

підлягає адміністративній та карній відповідальності за правопорушення.

Сімнадцятирічний громадянин підлягає початковому ставленню на військовий облік (видається приписне свідоцтво).

У 18 років настає повна дієздатність громадянина. Отримує всі права та накладає на себе будь-які обов'язки.

9. Гра «Ти подобаєшся мені...»

Учасники стають у коло. Ведучий кидає м'яч одному з учнів, кажучи: «Мені в тебе подобається...» і називає якість чи ознаку. Учасник, який отримав м'яч, кидає його іншій людині і називає свою ознаку, якість, за яку подобається цей учасник. М'яч повинен побувати у всіх учнів.

10. Рольова гра «Захист прав казкових героїв» [21].

Учасники об'єднуються у дві групи.

Завдання учасникам: виступити захисниками казкових героїв, визначити, яке право, визначене Конвенцією про права дитини, було порушено стосовно героя казки.

Кожна група тягне по три картки з ситуаціями із казок та беруть аркуші-пелюстки, на яких діти будуть писати відповіді –права, які було порушено в казці. Тоді ці аркуші кріпляться на дошці і утворюють квітку.

(ДОДАТОК 1)

Ситуація 1

Мачуха з ранку до вечора примушує Попелюшку працювати. Бідній дівчинці заборонено брати участь в іграх та забавках сестер. Яке право порушено стосовно Попелюшки?

(Право дитини на відпочинок і розваги, право брати участь у розважальних заходах, що відповідають їхньому віку, право вільно висловлювати свої думки, право на любов і піклування, на сім'ю, жодна дитина не може бути примушена до праці).

Ситуація 2

Давно колись жила маленька принцеса на ім'я Білосніжка. Вона була лагідна, добра і гарна. Жила вона зі злою мачухою королевою. Королева крім себе нікого не любить і вважала себе найвродливішою та найрозумнішою у всьому королівстві. Дізнавшись, що Білосніжка більш вродлива, ніж вона,

королева покликала вірного слугу і наказала завести принцесу в хашу, одну залишити. Які права дитини тут порушено?

(Головне право – право на життя. А ще ми знаємо, що жодна дитина не може бути скривдженою і зневаженою).

Ситуація 3

За часи письменника Марка Твена в Америці дружба дітей із різних соціальних пластів не схвалювалась і навіть вважалась іноді порушенням суспільної моралі. Чи має право Том Соєр товаришувати з таким хлопчиком» як Гекльберрі Фін? *(Так, адже Конвенція про права дитини визнає право на свободу асоціацій та свободу мирних зібрань.)*

Ситуація 4

Мауглі майже з народження жив у тваринному середовищі. Чи можна вважати, що він має рівні права зі звичайною дитиною. *(Так, Конвенція визначає, що дитиною вважається кожна людська істота, що не досягла вісімнадцяти років.)*

Ситуація 5

Опікун Гаррі Поттера перехоплює і читає листи, що надходять хлопчику зі школи чарівників Хогвартсу. Яке право Гаррі порушено? *(Право на приватне життя, недоторканість житла й таємницю кореспонденції.)*

Ситуація 6

Баба Яга викрадає Івасика Телесика й відносить його за тридев'ять земель у тридесяте царство. Які права дитини порушила злодійка? *(Згідно з Конвенцією дитина мав право не розлучатися з батьками всупереч її бажання (окрім випадків, визначених законодавством), крім того, Конвенцією забороняється не законне переміщення дітей і неповернення їх із-за кордону.)*

Учасники на дошці складають квітку з пелюсток, на яких записані права дітей. Ведучий відзначає учнів, які брали активну участь в обговоренні ситуацій вікторини

11. Підведення підсумків. Домашнє завдання «Обов'язки дитини»

Ведучий. Права дитини нерозривно пов'язані з обов'язками, які потрібно усвідомлювати і виконувати. Домашня робота – прекрасний спосіб прищепити відповідальність на практиці. Тому домашнім завданням для вас буде підготувати список домашніх вправ, які стали чи можуть стати вашими повсякденними обов'язками.

Давайте підсумуємо нашу роботу.

- У яких документах записані ці права? Чи порушувалися ваші права?
- Куди ви можете звернутися, якщо ваші права порушуються? Чи допоможе вам у житті знання ваших прав? Яким чином?

ЗАНЯТТЯ 2 «ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА, БУЛІНГУ В ШКОЛІ»

Актуальність теми. Серед сучасної учнівської молоді останнім часом надзвичайно загострилася проблема насильства, довготривалих агресивних проявів та цькування у міжособистісних стосунках підлітків, здійснюваних самими дітьми одне до одного. Явище булінгу (цькування) надзвичайно поширене у сучасній школі, педагоги багато роблять для того, щоб запобігати знущанням та своєчасно усівати його, але цю проблему іноді замовчують, не афішують випадки знущань, її не прийнято обговорювати. За даними ЮНІСЕФ, в Україні у 2017 році 24% дітей стали жертвами булінгу. 40% постраждалих дітей нікому про це не розповідали. Але ж насильство негативно впливає на навчання і добробут учнів. Тому просвітницька та превентивна робота фахівців соціально-психологічної служби закладу освіти з цього питань повинна стати комплексною та систематичною.

Мета заняття: познайомити учнів з інформацією стосовно заборони всіх форм насильства та жорстокого поводження з дітьми; надати інформацію про поняття та види «булінгу» (цькування); формувати навички відповідальної та безпечної поведінки; виховувати почуття емпатії та переживання до дитини, яка зазнає насильства; надати інформацію про діяльність Національної дитячої «гарячої лінії» з питань захисту прав дітей.

Обладнання та матеріали: фліпчарт/дошка, маркери, папір для фліпчарту, мультимедійне обладнання, олівці, фломастери, ватман, завдання на картках для команд, інформаційні матеріали (пам'ятки) з діяльності Національної дитячої «гарячої лінії».

Хід заняття

Ведучий. Доброго дня, шановні учасники тренінгу. Сьогодні ми з вами тут для того, щоб обговорити важливу тему - тему насильства та жорстокості серед учнів. Кожному з нас, хоча б раз у житті доводилося зіткнутися з насильством. Воно могло застосовуватися проти вас самих, ви могли бути свідком, або самі ставали тими, хто ображає. Сьогодні ми поговоримо про насильство та жорстокість, які направлені на одну дитину. Це явище називають булінгом або цькуванням. І найголовніше, разом знайдемо шляхи допомоги постраждалій дитині та спробуємо убезпечити себе, щоб не зіграти одну з ролей у булінгу.

1. Вправа «Самопрезентація»

Ведучий. Всі по черзі, розпочинаючи з мене, назвуть своє ім'я та одну з рис вашого характеру, яка найкраще вас презентує і починається з такої ж літери, як ім'я. Наприклад: Антон – артистичний, Дмитро – дбайливий... Головне завдання самопрезентації — підкреслити свою індивідуальність.

2. Мозковий штурм «Насильство – це ...»

На фліпчарті / дошці записати всі висловлювання учнів стосовно того, що вони думають, як гадають, що ж таке в їх розумінні насильство? Насильство – це...

Ведучий. Насильство – це застосування сили, психологічного тиску, погроз, які свідомо спрямовані на слабкішу людину, яка не в змозі дати відсіч.

3. *Міні-лекція з презентацією «Види насильства».*

Найбільш розповсюдженою є класифікація видів насильства, що заснована на характері насильницьких дій. Вона включає: фізичне, сексуальне, емоційне та економічне насильство.

Фізичне насильство – це будь-яка фізична травма, причиною якої може бути побиття, удари, укуси, опіки або будь-яка інша фізична шкода, завдана дитині. Травма може бути навмисною і ненавмисною, а також наслідком надмірних дисциплінарних вимог чи покарання.

Сексуальне насильство – використання дитини або підлітка іншою особою для одержання сексуального задоволення.

Психологічне насильство - це погрози, брутальність, знущання, образа словом і будь-яка інша поведінка, що викликає негативну емоційну реакцію й душевний біль.

Економічне насильство (нехтування інтересами і потребами дитини) – відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, освіті, медичній допомозі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, в силу об'єктивних причин (бідність, психічні хвороби, недосвідченість) і без таких. Типовим прикладом зневажливого ставлення до дітей є залишення їх без нагляду, що призводить до нещасних випадків, отруєнь та інших небезпечних для життя і здоров'я дитини наслідків.

В школі проявами економічного насильства є: навмисне пошкодження особистого майна, шкільного приладдя, одягу, вимагання речей або грошей, перешкоджання отриманню їжі або відбирання їжі.

Жертвою шкільного насильства може опинитися будь-яка дитина, але зазвичай для цього обирають того, хто слабший або якимось чином відрізняється від інших.

4. *Вправа «Світлофор»*

Учні вільно рухаються, а ведучий називає кольори світлофору. Якщо тренер каже: «Червоний», учні мають швидко присісти; якщо «зелений», то учасники продовжують рухатися та плескати одночасно у долоні; якщо «жовтий», то мають призупинитися і підняти руку вгору. Вправа виконується у швидкому темпі.

5. *Інформаційне повідомлення «Що таке булінг або цькування».*

Іноді в школі ми зустрічаємося з такими випадками, які нам здаються нам невинними жартами, але вони часто повторюються. А потім поступово перетворюються на переслідування дитини, конфлікти та травлю. Це явище називається булінг або цькування.

Переклад з англійської означає «забіяка, насильник, хуліган». Булінг – це груповий або індивідуальний терор. Жертва булінгу постійно знаходиться

під тиском переслідувачів, відчуває психологічний тиск, погрози, залякування, що може призвести навіть до самогубства.

Виділяють кілька типів булінгу: [9]

Фізичний. Він проявляється побоями, іноді навіть навмисним покаліченням. Штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, кидання папірцями, гумками та іншими дрібними предметами за спиною, тощо.

Соціальний. Це бойкот, плітки (поширення завідомо неправдивих чуток, що виставляють жертву в не вигідному світлі), ігнорування, ізоляція в колективі, інтриги, шантаж, погрози, вимагання, створення неприємностей (скидають підручники з парти, перекладають речі на іншу парту); погляди, прізвиська, жарти, жести, що принижують, образливі рухи тіла, міміки, підглядкування, переслідування, залякування.

Вербальний. Вербальна агресія, яка виражається в постійних глузуваннях, образах, окриках, прокльонах тощо.

Кібербулінг. Саме останнє, але дуже популярне серед підлітків. Виявляється в цькуванні за допомогою соціальних мереж або надіслання образ на електронну адресу. Сюди входить зйомка і викладання непривабливого відео в загальний доступ. Пересилка небажаних фото, обзивання по телефону, знімання на відео бійок чи інших принижень, викладання фото та відео в мережу Інтернет; нецензурні вислови в переписці в соціальних мережах.

Булінг (цькування) характеризують чотири головні компоненти:

- по-перше: це агресивна і негативна поведінка;
- по-друге: булінг здійснюється систематично;
- по-третє: булінг відбувається у взаємостосунках, учасники яких мають неоднакову владу та фізичні можливості;
- по-четверте: булінгова поведінка є навмисною.

Отже, як бачимо явище булінгу є поширеним, але в наших силах його зупинити і не лишатися осторонь. Адже слід пам'ятати, що сьогодні ти – спостерігач, а завтра – жертва булінгу.

Запитання для відповіді: Діти, чи хтось з Вас зустрічався з явищем булінгу в житті? Яким чином: вас цькували, чи ви спостерігали це явище? Як ви вважаєте, чи порушуються права жертв булінгу і чи повинні агресори (булери) відповідати за порушення прав іншої людини? Діти, скажіть як можна зупинити булінг у класі? (Підводить підлітків до висновку, що потрібно стати на захист тих, кого образили і не підтримувати агресорів).

6. Гра «Поміняйтесь місцями»

Учасники сидять на стільцях у колі. Ведучий пропонує помінятися місцями тим, у кого, наприклад, блакитні очі (шнурки на черевиках, імена починаються чи закінчуються на букву «А»). Під час пересаджувань гравців ведучий має хутенько сісти на звільнене місце. Той, хто залишиться без місця, стає ведучим.

7. Рольова гра «Психологічний портрет»

Ведучий пропонує учасникам створити 3 команди. Кожній команді роздаються картки з надписами: «агресор», «жертва», «спостерігач». Учасники повинні за деякий час намалювати та описати кожен персонаж та описати словесно його риси характеру та поведінки. Капітан презентує результат роботи команди.

8. Перегляд відеороликів (за вибором): «Як боротися з булінгом: поради для дітей» <https://www.youtube.com/watch?v=espwzDTLVkE> , «Без маски. Булінг» <https://youtu.be/fmNyc51ZVYI>

9. Надання інформаційних матеріалів (пам'яток) з діяльності Національної дитячої «гарячої лінії» та «Поради, як уникнути булінгу». (ДОДАТОК 2)

Ведучий роздає пам'ятки учасникам.

ЗАНЯТТЯ № 3 «СПІЛКУЄМОСЯ БЕЗ КОНФЛІКТІВ»

Актуальність. Проблема конфліктності серед дітей у школі стала дуже актуальною. Корінні зміни в парадигмі освіти, реформування освітньої галузі вимагають від працівників психологічної служби особливої уваги до учня на переломних етапах його психічного та соціального розвитку, коли помітно загострюються суперечності цього процесу. Дуже важливим є недопущення внаслідок неконструктивного вирішення конфліктних ситуацій руйнування процесу становлення особистості учня.

Мета заняття: ознайомити учнів з поняттям конфлікту та сформувати його адекватне сприйняття; поглибити знання учнів про специфіку конфліктів; розвинути навички конструктивного розв'язання конфліктів та вміння знаходити конструктивні способи вирішення проблемних ситуацій; навчити використовувати у спілкуванні з іншими людьми тактику співробітництва та взаємодії.

Обладнання та матеріали: м'яч, ручки, аркуші паперу, картки з зображенням конфліктних ситуацій, картки з незакінченими реченнями, хустки для зав'язування очей.

Хід заняття

1. Вступ. Інформаційне повідомлення.

Ведучий. Проблема конфлікту цікавить багатьох людей. Спостереження свідчать про те, що в умовах конфлікту його учасники не зважають один на одного, не хочуть вислухати іншого, не ведуть конструктивного діалогу. Все це стає причиною подальшого загострення ситуації, коли сторони виявляють роздратованість, неповагу одна до одної, що переростає в агресивність. Почуття гніву підсилюється думкою про те, що помиляється тільки інша сторона.

Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень та боротьби.

2. Вправа «Асоціація»

Учні сідають у коло, ведучий стає посередині сформованого кола та задає питання:

- Діти, а що особисто для кожного з вас означає слово «конфлікт»?

Ведучий кидає кожному учаснику м'яч, називаючи це слово (м'яч має побувати в руках у кожного учасника). Учасник повертає м'яч, називаючи асоціацію, яка у нього виникає при слові «конфлікт» (наприклад «непорозуміння», «суперечка», «агресія»).

Ведучий. Чи доводилося вам сваритися з батьками, друзями, вибігати з приміщення, гримаючи дверима? Якщо так, то ця тема вам не байдужа. Кожному з нас іноді бракує життєвої компетентності у складних ситуаціях. І тому важливо стати більш обізнаним, компетентним у питаннях особливостей конфліктів та пошуку шляхів їх безболісного вирішення.

3. Опитувальник Кенета Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації» (адаптація Н.Гришиної) (ДОДАТОК 3)

Ведучий. Різні люди мають свої особливості поведінки в життєвих ситуаціях. А вам цікаво узнати як ви дієте в тих чи інших ситуаціях? Для власного оцінювання ми зараз проведемо діагностику [22].

Кожен учасник отримує аркуш паперу та ручку. Ведучий зачитує запитання, а учасники вибирають той варіант, який їм найбільше підходить.

4. Міні – лекція «Способи розв'язання конфліктів»

Ведучий. Важливість мети й стосунків впливають на наші дії під час конфлікту. Враховуючи ці умови можна визначити 5 способів розв'язання конфліктів.

1) «Черепашка» (уникнення). «Черепашки» втікають і ховаються у свій панцир, щоб уникнути конфлікту. Вони відмовляються від своїх цілей і тримаються осторонь як від суперечливих питань через які виникає конфлікт, так і від людей, причетних до суперечки. Вони вважають, що вирішувати конфлікт – річ безнадійна. Їм легше втекти (фізично чи психологічно) від конфлікту, ніж побачитися з ним.

2) «Акула» (суперництво). «Акули» намагаються переконати опонентів, силоміць примушуючи їх розв'язувати конфлікт. Для «акул» найголовніше власні цілі, а стосунки з людиною мають для них другорядне значення. Вони будь-якою ціною готові добитися свого. Їх мало хвилює те, чи вони комусь подобаються. «Акули» переконані, що конфлікти вирішуються тоді, коли хтось перемагає. Вони намагаються здобути перемогу, шокуючи суперників, нападаючи раптово, а також залякуючи чи погрожуючи їм із позицій сили.

3) *«Плюшевий ведмедик» (пристосування).* Для «ведмедиків» найголовніше – хороші стосунки, а власні цілі не мають для них великого значення. Вони прагнуть усім подобатися, щоб усі їх любили і цінували. Вони вважають, що конфлікти не можна обговорювати без шкоди для стосунків. «Ведмедики» бояться завдати болю, образити, зіпсувати стосунки під час конфлікту. Їх правило: «Я готовий пожертвувати власними цілями, роби все, що хочеш, аби тільки я тобі подобався».

4) *«Лисиця» (компроміс).* «Лисиці» невибагливі як у своїх цілях, так і в стосунках з людьми. «Лисиці» шукають компромісу. Вони жертвують частиною своїх домагань під час конфлікту й переконують іншого поступитися якоюсь частиною своїх цілей. Вони шукають такого рішення, щоб обидві сторони отримали «золоту середину». Вони готові пожертвувати заради досягнення згоди для спільного добра як частиною своїх домагань, так і стосунками.

5) *«Сова» (співпраця).* «Сови» дуже високо цінують власні цілі та стосунки. Вони розглядають конфлікт як проблему, яку треба розв'язувати, й шукають таке рішення, яке б задовольнило і їх власні цілі, й цілі іншої сторони. «Сови» сприймають конфлікти як засіб поліпшення стосунків шляхом послаблення напруження між двома людьми. «Сови» не заспокоюються доти, доки не буде знайдено рішення, яке б задовольнило і їх самих, і іншого.

5. Ситуативна вправа «Розв'яжи конфлікт»

Учням пропонується поділитися на групи по 2-3 особи. Кожна група отримує картку із зображенням конфліктної ситуації (ДОДАТОК 3). Групі необхідно проаналізувати ситуацію та виявити найефективніші способи виходу з неї, використовуючи ефективні, конструктивні стилі поведінки.

6. Вправа «Довіряй мені»

Ведучий. Люди зможуть вирішити конфлікт лише тоді, коли вони будуть довіряти один одному. Рішення співробітничати – перший крок до вирішення конфлікту.

Учасники об'єднуються в пари. Один із учасників в кожній парі зав'язує очі та опирається на руку партнера. Партнер веде його на прогулянку по кімнаті (якщо це можливо, то й за межі кімнати). Ведучий наголошує, що вести своїх партнерів потрібно дуже уважно й обережно. Хвилин через 5 сказати учасникам, щоб вони перестали підтримувати своїх партнерів. Тепер учасники із зав'язаними очима будуть ходити, орієнтуючись тільки на те, що говорить їхній партнер. Потім учасники міняються ролями та повторюють вправу.

Запитання для обговорення:

Що Ви відчували, коли ходили з закритими очима?

Що Ви відчували, покладаючись на чийсь допомогу під час прогулянки?

Яке відношення має ця вправа до довіри?

Чому важливо довіряти один одному в конфліктній ситуації?

7. Рефлексія.

Ведучий роздає картки з різними варіантами незавершених речень. Кожен учень витягує картку і надає відповідь одразу.

Варіанти незавершених речень:

- Я дізнався, що...
 - Мене здивувало, що....
 - Мені сподобалося, що...
- Я би ще хотів поговорити про...

ЗАНЯТТЯ № 4 «ШКІЛЬНА МЕДІАЦІЯ»

Актуальність. У всьому світі медіація є однією з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів. Медіація – це процес врегулювання ділових особистих або інших конфліктів за участю незалежного та безстороннього посередника. Медіація у школі – інноваційний підхід до вирішення міжособистісних конфліктів, які виникають між учасниками освітнього процесу, метою впровадження якого є реалізація практики конструктивної ненасильницької взаємодії у конфліктних ситуаціях. У медіації діти навчаються управляти конфліктами, приймати рішення і відповідати за власні вчинки, слухати опонента тощо.

Мета заняття: проаналізувати суть медіації, її головну мету; встановити переваги процедури примирення (медіації); ознайомити з принципами і структурою медіації; презентувати учням діяльність Шкільної Служби Порозуміння.

Обладнання та матеріали: мультимедійне обладнання, маркери, фліпчарт, картки, скотч або клей.

Хід заняття

1. Міні-лекція «Шкільна медіація»

Медіація – вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту.

Принципи медіації:

- Добровільність

Кожна з сторін добровільно обирає рішення щодо участі у переговорах і усвідомлює, що рішення може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва; можливість добровільного припинення процесу на будь-якому етапі.

- Конфіденційність

Усе, що відбувається на медіації не розголошується ні медіатором, ні сторонами. За винятком ситуацій, коли сторони планують завдати шкоди собі чи комусь.

- Щирість намірів щодо вирішення конфлікту
- Неупередженість посередника

Нейтральність, безоціночність – під час процесу медіатор не займає позицію однієї з сторін, не оцінює їх, а в рівній мірі допомагає обом. Медіатор є нейтральним відносно конфлікту (не «втягується» у суперечку) і, в той же час, щиро прагне допомогти сторонам знайти найкраще для обох рішення.

- Розподіл відповідальності

Сторони несуть відповідальність за прийняття рішення та його виконання, медіатор – за дотримання правил та принципів процедури.

- Правомочність сторін
- Неформальність та гнучкість процедури медіації

Переваги медіації:

- Економія часу
- Конфіденційність процедури
- Можливість збереження або відновлення ділових взаємин з партнерами
- Можливість запобігти виникненню подібних конфліктів у майбутньому
- Гарантія виконання рішення (у випадку успішної медіації).

2. *Перегляд відеофайлу «Шкільна медіація»*
<https://www.youtube.com/watch?v=ZKmaaOPj-OU>

Ведучий пропонує дітям переглянути відео про те, як проходить процедура медіації у школі.

3. *Руханка - енерджайзер «Сік. Чай. Шейк»*

Ведучий пропонує учням створити коло, взяти один одного за талію та діяти за інструкцією ведучого. Коли ведучий говорить слово «сік» – робити крок вперед лівою ногою, коли говорить слово «чай» – зробити крок вперед правою ногою. Коли ведучий говорить «шейк» – пишемо вісімку стегнами.

4. *Сценарій медіатора. Основні правила взаємодії*

Ведучий роздає учасникам картки (ДОДАТОК 4) з написаними на них техніками, назвами етапів медіації тощо (так, щоб у кожного було по декілька карток). На фліпчарті малюється дім з 4-ох поверхів, кожен з яких позначає один з етапів медіації: вхід – початок медіації, дах – результат. Після цього учасникам пропонують розмістити картки (закріплюються скотчем або клеєм) на фліп-чарті так, щоб вони відображали послідовність етапів медіації та дій медіатора. Той, хто має варіант розміщення своєї

картки, піднімає руку та аргументує його групі. Якщо варіант правильний, картку прикріплюють [14].

Питання для обговорення:

1. Як зміна етапів може вплинути на результат медіації?
2. Чому кожен з етапів важливий для медіації?
3. Що буде, якщо який етап виключити з медіації?

До уваги ведучого. Коли всі картки розміщено, ведучий резюмує сказане та підкреслює важливість збереження послідовності в процесі медіації, та зауважує важливість дотримання певних технік та стратегій поведінки.

Вручення буклетів «Медіація» (ДОДАТОК 4)

5. Підбиття підсумків програми

Заключне Коло на тему: «Мої враження від тренінгу», «Хочу побажати.....»

Ведучий проводить процедуру Кола, де ставить питання: «Ваші враження від заняття? Ваші побажання одне одному. Що найважливіше ви отримали від цього заняття для себе, для свого розвитку?»

ЗАНЯТТЯ № 5 «ШКОЛА БЕЗ АГРЕСІЇ»

Актуальність. Підліткова агресія є предметом вивчення багатьох наукових дисциплін. Психологи і фізіологи вважають її характерною рисою перехідного віку, що виникає в результаті зміни гормонального фону, розвитку когнітивних процесів, інтелекту і здібностей. Проблема агресії і агресивної поведінки в науці стає актуальною, коли суспільство переживає критичні періоди розвитку [5].

Мета заняття: сформулювати та розкрити поняття «агресія» та «агресивність», проаналізувати відмінності; розвивати вміння і навички керування агресією; навчити технікам психологічної саморегуляції; стимулювати учасників до роздумів та висловлювання власної думки.

Обладнання та матеріали: журнали, клей, ножиці, фломастери, олівці, фліпчарти або ватмани, мультимедійне обладнання (для перегляду відеофрагменту), аркуші паперу або вата, ручки, м'яч.

Хід заняття

1. Вправа на створення позитивного настрою «Ти – молодець!»

Учасники стають у коло, один виходить у центр, називає своє ім'я і те, що він любить чи вміє добре робити. У відповідь усі промовляють: «Ти – молодець!» і піднімають вгору великий палець.

2. Вправа «Коллаж агресії».

Ведучий пропонує учасникам із журнальних малюнків, зображень знайти картинки, які на їх погляд асоціюються з поняттям «агресія».

Викласти спільний коллаж й запропонувати учням повідомити які почуття викликає такий коллаж.

3. *Перегляд відеофрагменту «Казка про колючого їжачка»*
<https://www.youtube.com/watch?v=yehieHCZmyY>

Ведучий пропонує дітям переглянути відеофрагмент та обговорити, що таке агресивність і що таке агресія.

Ведучий. - Діти, на вашу думку, це одне й теж? І потім пояснити, що:

Агресія – це поведінка, спрямована на нанесення образи або ушкодження людини, живої істоти чи предмету. Агресивність – це риса характеру, звичка і схильність реагувати на всі агресивно. Агресивність може бути керованою і некерованою. Некерована агресивність скоріше шкідлива, як і некерований страх, некерована радість і будь-яка інша некерована емоція. Керована агресивність іноді потрібна там, де вас «випробовують на міцність», і ви зобов'язані продемонструвати розумну твердість, а іноді і адекватно відповісти, наприклад у спорті. Власну небажану агресію бажано погасити, якщо це важко, то пригасити, стримати, принаймні не розпалювати. Це все - завдання контролювання агресії. І сьогодні ми з вами будемо вчитися контролювати свою агресію, свої агресивні емоції. Тому що вести себе чемно, толерантно по відношенню до інших людей – це ваш обов'язок. Агресивною поведінкою ви порушуєте права іншої людини, а порушення прав – це завжди відповідальність перед Законом, має правові наслідки. І за ваші некеровану агресивну поведінку мають поки що відповідати ваші батьки.

4. *Вправа «Снігові кульки»*

Звичайно, кожна людина іноді може дуже сильно розізлитися. І ви, хоча діти ще, теж не виняток, навіть можете кусатися чи навіть битися. А чому? А тому, що поки не знаєте, як можна справитися з накопиченою енергією, куди її направити і як зробити так, щоб не заподіяти нікому шкоди. Ведучий пропонує учням скомкати аркуші паперу і кидати ними один в одного. Але за сигналом ведучого потрібно одразу припинити. Можна замінити на ватні кульки.

5. *Вправи для зняття психоемоційного напруження.*

Ведучий. У кожної людини під час напружених емоційних станів підвищується тонус м'язів, з'являється метушливість, змінюється дихання, пульс, колір обличчя тощо. Найпростіший, але досить ефективний спосіб емоційної саморегуляції — розслаблення м'язів. Навчившись розслабляти, а також довільно і свідомо контролювати їх стан, можна навчитись керувати і відповідними некерованими емоціями.

«Лимон». Ведучий говорить дітям: «Уявіть, що у вас в руках лимон. Видавть з нього сік».

«Візьміть себе в руки». Дитині кажуть: «Як тільки ти відчуєш, що хвилюєшся, що тобі хочеться когось ударити, щось кинути на підлогу,

доведи свою силу: обхопи свої лікті та сильно притисни до грудей». (це поза витриманої людини).

«Гора з плеч». Учасники стають у коло. Ноги на ширині плеч, плечі підняти й відвести їх назад, зводячи в лопатках. Після цього різко опустити плечі, ніби скинути «гору з пліч».

«Релаксація на контрасті». Ведучий. Якщо обстановка навколо напружена й ви відчуваєте, що втрачаєте самовладання, цей комплекс можна виконати прямо на місці, за столом, практично непомітно для навколишніх.

Так сильно, як можете, напружте пальці ніг. Потім розслабте їх.

Напружте й розслабте ступні ніг.

Напружте й розслабте гомілки.

Напружте й розслабте коліна.

Напружте й розслабте стегна.

Напружте й розслабте сідничні м'язи.

Напружте й розслабте живіт.

Розслабте спину й плечі.

Розслабте кисті рук.

Розслабте передпліччя.

Розслабте шию.

Розслабте лицьові м'язи.

Посидьте спокійно кілька хвилин, насолоджуючись повним спокоєм. Коли вам здається, що повільно пливете, — ви повністю розслабилися.

Повторити кожну вправу 2-3 рази.

6. Вправа «Скарбничка порад»

Ведучий об'єднує учасників у 3 групи і пропонує розробити 5 найефективніших, на погляд групи, рекомендацій для звільнення від агресії. Презентація напрацювань. Роздатковий матеріал «Поради звільнення від агресії» надається кожному учаснику. (ДОДАТОК 5)

7. Вправа «Жива анкета»

Учасники, передаючи по колу м'яч, дають усні відповіді на три запитання анкети:

1. Що в занятті тобі найбільше сподобалося?
2. Що нового ти дізнався(-лася) про себе чи про інших?
3. З яким настроєм ти завершуєш заняття?

ЗАНЯТТЯ № 6 «НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ»

Актуальність. Одним із головних чинників життєвого успіху наш час є вміння ефективно спілкуватися. Особливим і важливим є процес комунікації у школі. Дітям доводиться вчитися формувати та висловлювати свою думку, виражати словами своє ставлення до інших тощо. Оскільки процес комунікації у школі є різноманітним, різноаспектним і складним, то

важливо знайомити учнів з новими методами налагодження ефективної комунікації. Метод нових стратегій у спілкуванні – ненасильницьке спілкування (ННС). При використанні методу ННС дитина може навчитися краще розуміти себе, трансформувати звичку засуджувати і оцінювати (яка не дозволяє задовольнити ні власні, ні чужі потреби) у взаємне усвідомлення людських потреб.

Мета заняття: активізація та підтримка групової єдності, створення позитивного емоційного фону; розкриття поняття «ненасильницьке спілкування»; підкреслення значення емоцій під час спілкування; формування комунікативних навичок; формування навичок самоаналізу, прагнення до самовдосконалення; формування усвідомлення почуттів власних та оточуючих людей і розвитку емпатії.

Обладнання та матеріали: фломастери, олівці, ножиці, клей, кольоровий папір, журнали, папір, роздатковий матеріал.

Хід заняття

1. Вправа «Хай твій день сьогодні буде....»

Учні сідають у коло та по черзі кажуть один одному побажання на день (наприклад, «Хай твій день сьогодні буде цікавим та насиченим»).

2. Інформаційне повідомлення «Ненасильницьке спілкування»

Ведучий. Ненасильницьке спілкування— метод спілкування, розроблений американським психологом доктором Маршаллом Розенбергом, який ґрунтується на емпатії. За методом Розенберга пропонується змінити звичну стратегію мислення і поведінки у конфліктних ситуаціях із реактивної (відповідь на подразник) на усвідомлену й співчутливу.

Уміння ефективного спілкуватися – один з головних чинників успіху в будь-якій сфері сучасного життя. Комунікація виконує багато важливих функцій:

- Задоволення потреби у спілкуванні. Всі люди – соціальні істоти. Ми маємо потребу в інших людях так само, як у їжі, воді, даху над головою. Двоє людей можуть годинами обговорювати різні дрібниці, про які з часом навіть не згадають. Вони просто задовольняли базову потребу в людському спілкуванні.

- Уточнення уявлення про себе. За допомогою комунікації ми дізнаємося, якими ми є та як люди реагують на нашу поведінку.

- Демонстрація поваги до іншого. Зустрівши знайому людину ми говоримо: «Як справи?», «Що нового?», «Привіт» тощо. Ти самим ми показуємо, що вирізняємо цю людину серед інших, тобто демонструємо повагу. Якщо нічого не говорити – ризикуємо заслужити репутацію зверхньої і нетактовної людини.

- Розбудова стосунків. Через спілкування ми не тільки знайомимося з іншими людьми, але і, що ще більш важливо, встановлюємо стосунки, які можуть розвиватися і поглиблюватися, або псуватися і заморожуватися.

- Обмін інформацією. Частину інформації ми отримуємо шляхом спостереження, читання, перегляду новин тощо. Іншу частину – через пряме спілкування з людьми. Коли ми вирішуємо, що вдягнути або за кого голосувати на виборах, ми радимося з іншими. У таких випадках відбувається обмін повідомленнями, що включає передання і отримання інформації.

- Вплив на інших. Навряд чи знайдеться хоч один день, коли б ми не спробували вплинути на чийсь поведінку – переконати друзів сходити до конкретного ресторану, змусити чоловіка кинути палити або вмовити викладача поставити кращу оцінку.

Особливим і важливим є процес комунікації у школі, адже більшість свого часу ви проводите тут. У школі ви розвиваєтесь, формуєтесь, вчитеся виражати словами своє ставлення до інших, доводити свою думку, бути успішними. Найяскравіше особистість розкривається у спілкуванні. «Скажи мені що-небудь, щоб я тебе побачив», – звертався давньогрецький філософ Сократ до своїх учнів.

3. Вправа «Інтонація»

Робота у групах по троє осіб. Учасникам потрібно вимовити з різною інтонацією одну й ту саму фразу. Інтонації: прохання, вимога, побажання.

Фрази:

- Принеси мені завтра підручники;
- Полий квіти в кабінеті;
- Винеси сміття;
- Не відволікайся на уроці.

Обговорення:

-З якою інтонацією найлегше було вимовити фразу?

-Що ви відчували, коли вам наказували?

-Що ви відчували, коли до вас зверталися у формі прохання або побажання?

Висновок: інтонація голосу має велике значення під час спілкування, вона забарвлює зміст сказаного. Позитивні емоції сприяють ефективному спілкуванню, прохання і побажання спонукають до доброзичливості, на відмінну від наказу та вимог.

4. Вправа «Самовдосконалення»

Учням пропонується зробити малюнки на теми: «Яким я себе бачу», «Яким мене бачать інші», «Яким я хочу себе бачити».

Висновок. Діти, для ефективного спілкування є важливим знати, відчувати та поважати самого себе, мати адекватне самосприйняття. За відсутності цього неможливо з повагою відноситися один до одного, вести конструктивний діалог.

5. Вправа «Упевнений – невпевнений - грубий »

Ведучий пропонує учасникам трьох персонажів (це можуть бути м'які іграшки з нагрудними візитними картками: «Упевнений», «Невпевнений», «Грубий»). Від імені цих персонажів учасникам треба продемонструвати поведінку в певних ситуаціях (кожна ситуація розглядається з позиції названих персонажів):

1. Тебе викликають до дошки, а ти не вивчив уроку, тоді ти вчителю говориш...

2. Ти граєш у захопливу комп'ютерну гру, а батьки хочуть, аби ти сідав за уроки, тоді ти їм говориш...

3. Приятель не повернув вчасно твою річ, яка тобі дуже потрібна. Ти йому кажеш...

Обговорення:

- Як поведуться грубі люди, невпевнені, впевнені?

- З якими людьми приємніше мати справу?

- Якими б хотіли бути учасники? Що для цього треба?

6. Вправа «Робота з фотографіями (картками)»

Заняття можна проводити як в групі (в парах, по троє), так і індивідуально.

Для роботи необхідно мати набір фотографій (карток) із зображенням людей, що знаходяться в різних емоційних станах (ДОДАТОК 6). Можна попросити учасників групи принести фотографії з дому.

Учасникам пропонується уважно роздивитися фотографію (картку-малюнок) і визначити в якому емоційному стані знаходиться людина на даному зображенні.

Слід обговорити варіанти. Потім попросіть учасників придумати історію, яка могла б статися з цією особою, що дозволить зрозуміти причини даного емоційного стану. Краще, якщо таких причин, історій буде декілька.

Далі слід обговорити з дітьми, чи виникали в них подібні відчуття, якщо так, то за яких обставин. Важливо, щоб кожен з учасників висловився та був почутим.

7. Вправа «Створення соціальної реклами»

Ведучий. Вам необхідно створити соціальну рекламу на тему: «Світом править любов і взаєморозуміння» та презентувати її (учасників об'єднуємо у 2-3 групи).

ЗАНЯТТЯ № 7 «МОЯ СІМ'Я БЕЗ НАСИЛЬСТВА»

Актуальність. Насильство в сім'ї є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. У більшості випадків протиправні дії проти когось із членів родини супроводжуються актами агресії, приниження та жорстокої поведінки. Подібні дії з боку насильника приводять до негативного впливу на фізичний, психічний та соціальний стан здоров'я

постраждалої особи чи кількох осіб, членів цієї родини. Як правило, найбільше страждають від сімейного насильства жінки та діти, для яких ситуації насильства в сім'ї є надзвичайно психотравматичними та мають серйозні наслідки як для соматичного, так і для психічного здоров'я [10].

Мета заняття: ознайомити учнів із поняттями «насилля» і «жорстоке поводження», з видами і формами домашнього насилля; вчити діагностувати прояви домашнього насильства та виявляти дітей, які перебувають у несприятливих домашніх умовах, в екстремальній ситуації; ознайомити з правовими нормами, що захищають право дітей на свободу від усіх форм насилля.

Обладнання та матеріали: маркери, фліпчарт/дошка, мультимедійне обладнання, аркуші паперу, ручки, картки з ситуаціями, олівці.

Хід заняття

1. Вправа «Нетрадиційне привітання»

Учасники вітаються виконуючи вправи, які оголошуватиме ведучий. (наприклад: привітатися долонями, колінами, правим плечем...).

2. Міні-лекція «Що таке насильство»

На жаль, ми зараз живемо в світі, однією з характерних ознак якого є насильство, зокрема в сім'ях. Насильство в сім'ї є найнебезпечнішим, бо дитина переживає насильство з боку того, хто мав би захищати, підтримувати, а не кривдити її. Це деформує особистість дитини та формує озлоблення до оточення, іноді навіть стає причиною суїцидів. Тому важливим є питання попередження насильства.

Домашнє насильство – це дія або бездіяльність одного з членів сім'ї, спрямована проти інших членів сім'ї; використання переваги сили або влади, що позбавляє членів родини особистих прав і свобод, стає загрозою для їхнього життя та здоров'я. Домашнє насильство є системою жорстокої та небезпечної поведінки, яка може включати в себе акти залякування, ізоляції та примусу. Домашнє насильство порушує багато прав, які захищаються міжнародними законами про права людини. Уряд відповідальний за прийняття засобів по ліквідації домашнього насильства. Новий Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» був прийнятий у 2018 році.

Ведучий повідомляє учасникам інформацію та записує головне на фліпчарті.

Насильство – це будь які умисні дії однієї людини по відношенню до іншої, якщо ці дії порушують права і свободи людини, наносять їй фізичну, моральну чи психічну шкоду.

Можна виділити чотири типи жорстокого поводження з дітьми. (*Ведучий промовляє та записує на фліпчарті маркером або на дошці*)

1. Фізичне насильство – невинуваткове завдання тілесних ушкоджень.

2. Сексуальне насильство – використання людини для отримання сексуального задоволення.

3. Економічне – нездатність батька або особи, яка доглядає за дитиною, забезпечити основні потреби дитини в їжі, одязі, житлі.

4. Психологічне насильство – відсутність у родині доброзичливої, здорової атмосфери.

Перегляд відеоролика «Насилля в сім'ї»

<https://www.youtube.com/watch?v=fbXmfCdZXd8>

3. Опитувальник «Насильство» (ДОДАТОК 7)

Ведучий. Дайте відповіді на запитання («так» або «ні»), наведені нижче. Запишіть відповіді на аркуші паперу. Важливо уточнити, що ця інформація є конфіденційною і ніхто не дізнається про ці відповіді.

Після тесту необхідно роздати всім учасникам пам'ятку: «Життя без насильства» [16]. (ДОДАТОК 7)

4. Руханка «Будинки – господарі – землетрус»

Ведучий пропонує учасникам об'єднатися у трійки. Двоє беруться за руки і стають «будинком». Один заходить у середину. Він – господар. За командою «Господар», господарі міняються місцями. За командою «Землетрус» усі міняються місцями.

5. Ситуаційні вправи (робота у 4 групах з картками).

Ведучий роздає картки з ситуаціями. З'ясуйте, які види насильства присутні в цій ситуації. Команди обговорюють та один відповідає.

1. Мати хлопчика вдруге вийшла заміж, із вітчимом стосунки не склалися. У сім'ї часті скандали. Мати обзиває сина принизливими прізвиськами і дає йому ляпаса.

2. Батьки виганяють сина щодня на вулицю і змушують жебракувати. Без 25-30 грн він не може повернутися ввечері додому.

3. Дівчинка-семикласниця в останній день семестру плаче біля вікна. На запитання вчителя відповідає, що боїться йти додому, бо в таблиці погані оцінки, за що її покарають паском. Батьки дівчинки в минулому – «круглі» відмінники. Вони вимагають від доньки відмінних оцінок. Мати каже дівчинці: «Краще б тебе не було! Я вб'ю тебе, відсиджу у в'язниці, а потім буду спокійно жити». Батько взагалі з донькою не розмовляє.

4. Мати часто не пускає дівчинку-підлітка до школи, а примушує ходити їй до церкви на богослужіння, так як сама дуже набожна. За непокору примушує стояти на колінах.

6. Вправа «Що я можу зробити?»

Три команди. Кожна команда розробляє алгоритм надає відповідь на своє завдання:

1.«Що ми можемо зробити для попередження та подолання проблеми домашнього насильства?»

2.«Що може зробити суспільство для подолання цієї проблеми?»

3.«Що може зробити держава?»

На фліпчарті намальований будинок (школа). Відповіді на перше завдання – на місці фундаменту, на 2-е – на місці стін, на 3-є – на дах. Тим самим ми проговорюємо важливість кожної з цих «цеглинок» для побудови будинку без проблем насильства.

7.Підбиття підсумків

Щорічна акція «16 днів проти насильства» (25 листопада – 10 грудня) ініційована Першим всесвітнім інститутом жіночого лідерства 1991 року. Власне тоді визначився зв'язок між насильством стосовно жінок та правами людей. Дати акції символічно наголошують на цьому зв'язку: 25 листопада – Міжнародний день проти насильства щодо жінок, 10 грудня – Міжнародний день прав людини. Україна приєдналася до акції «16 днів проти насильства» 2001 року.

Основні завдання акції «16 днів проти насильства»:

- привернути увагу громадськості до актуальної для українського суспільства проблеми подолання насильства в сім'ї;
- активізувати партнерський рух громадських організацій та державних органів щодо попередження насильства та захисту прав жінок в Україні;
- сприяти утвердженню ненасильницької ідеології в територіальних громадах та в українському суспільстві в цілому.

Ведучий просить учасників проаналізувати свої очікування і по черзі висловитися, справдилися вони (повною мірою, частково), не справдилися чи виявилися недоречними.

ЗАНЯТТЯ 8 «ШКОЛА – ПРОСТІР БЕЗ НАСИЛЬСТВА»

Актуальність. В наш час, нажаль, спостерігається зростання кількості фактів насильства. Особливе занепокоєння викликають численні факти насильства і жорстокості по відношенню до дітей. Необхідно наголосити, що діти нерідко стають жертвами насильства тому, що неправильно поведуться, схильні до небезпечної і ризикової поведінки, не вірять в страшні наслідки подібної поведінки, недостатньо інформовані про основні правила безпеки і не користуються ними, часто не знають куди можна звернутися по допомогу. Таким чином спостерігається низький рівень інформованості неповнолітніх щодо проблеми насильства. Не вистачає дітям саме кваліфікованої правової інформації.

Мета: ознайомити учнів з основними проблемами жорстокості, ознаками насильницького та жорстокого ставлення до дітей; розкрити суть понять «насильство», навчити способам протистояння насильству, розвивати знання про відповідальність за свої дії, вчинки; формувати активну позицію в протидії насильству; сприяти вихованню в учнів людяності, чесності, відповідальності, поваги до гідності іншої людини, свідомого ставлення до своїх прав та обов'язків; створити позитивну атмосферу, формувати вміння роботи у команді.

Матеріали: голуб з паперу, маркери старі журнали, газети, листівки, клей, ножиці, папір, аркуші для фліп-чарту або ватман, стільці за кількістю учасників.

Хід заняття

Ведучий.Сьогодні в нас незвичайне заняття. На ньому ми будемо спілкуватися, гратися, малювати, а головне, ділитися один з одним радощами і проблемами. Отримувати добрі поради, допомагати або підтримувати інших, навчимося краще розуміти інших та себе. Педагог показує білого голуба, зробленого методом оригамі. Це голуб – символ миру, дружби, добра!

1.Вправа «Коло друзів»

Учасник передає по колу білого голуба з паперу та називають одну позитивну рису свого сусіда.

- Діти, скажіть, хто відкрив у собі щось нове? Чи були ви приємно здивовані?

Тому завжди потрібно в людях , насамперед, помічати гарні якості. Це допомагає в налагодженні добрих взаємин між людьми.

Ведучий. Діти, сьогодні на занятті ми розглянемо серйозну проблему, яка хвилює багатьох дітей та дорослих через свою шкоду людині, це проблема поширення насильства, жорстокого поводження серед підлітків.

2.Вправа «Асоціації-насильство»

Ведучий.Коли ми говоримо про «насильство», у кожного виникають певні асоціації. На дошці написано слово «насильство», воно розміщено вертикально, до кожної букви потрібно підібрати слово-асоціацію з поняттям «насильство». Чим більше буде слів, тим повніше ми розкриємо значення даного слова. Який заряд мають ці слова (позитивний чи негативний)?

3.Відеолекторій « Насильство та його види»

Насильство в школі – це застосування сили, психологічного тиску, погроз, які свідомо спрямовані на слабших дітей, які не зможуть дати відсіч.

Люди бувають різними, вони можуть подобатися нам чи ні, але це не дає права одній людині ставитись зневажливо до іншої людини. Є таке золоте правило моралі «Стався до іншого так, як хочеш, щоб ставилися до тебе!».

У всіх людей є свої особливості, всі ми різні: хтось худий, а хтось – повненький, хтось – з карими очима, а хтось з блакитними, є високі, а є й маленькі. Також у світі є багато рас, національностей, у кожного з нас є свої захоплення, які схожі або відрізняються від захоплень інших. Це називаються індивідуальністю людини. Всі ми різні, але всі ми – рівні!

Ведучий розказує за схемою про види насильства.

Види насилля			
Фізичне	Психологічне	Економічне	Сексуальне
Дії, що спричиняють або можуть	Дії, що спричиняють моральну шкоду	Дії, що найчастіше спрямовані на	Дії, що спрямовані на використання

спричинити тілесні ушкодження		пошкодження майна	дитини або підлітка іншою особою для одержання сексуального задоволення.
Вияви			
Удари, кидання в інших різними предметами, штовхання, підніжки, перешкодження входу або виходу з приміщення, бійки	Залякування погрози, глузування, приниження, обзивання, образливі й принизливі прізвиська, плітки, постійна критика при всіх, перешкодження спілкування з оточуючими	Навмисне пошкодження особистого майна, шкільного приладдя, одягу, Вимагання речей або грошей, Перешкодження отриманню їжі або відбирання їжі	Зазіхання на статеву недоторканість особи, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього; небажані сексуальні дотики; домагання, згвалтування

Перегляд відеоролику «Вільні від насильства. Діти проти насильства»(<https://www.youtube.com/watch?v=Mb6IyajqyMA>).

Ведучий. Як ви побачили, насильство - це дуже жахлива проблема людства. Вона може торкнутися кожної людини. Сьогодні ми навчимося як вирішити цю проблему.

4.Вправа «Вітер дме на ...»

Зі словами «Вітер дме на ...» ведучий починає гру. Щоб учасники гри побільше дізналися один про одного, питання можуть бути наступними: «Вітер дме на того, у кого темне волосся» - всі темноволосі повинні помінятися місцями. «Вітер дме на того, у кого ...є велосипед, скейт», «у кого є друзі», «у кого карі очі», «у кого блакитні очі» і т.д. Хто не встиг зайняти місце, той ведучий. (Один стілець прибирається).

Ведучий. Вам сподобалось? Що нового Ви дізналися один про одного? Який висновок можна зробити після цієї гри? (Вчитель підводить учнів до висновку, що всі ми різні – зовнішність, здібності, захоплення). Але не зважаючи на це, всі ми маємо однакові права та обов'язки!

5.Вправа «Продовжи речення»

При проведенні цієї вправи ведучий продовжує збір інформації про учасників групи. Учасникам пропонується дати письмову відповідь на проєктивні питання на аркуші паперу.

Інструкція. Вам пропонується продовжити речення. Не роздумуючи, оскільки правильних чи неправильних відповідей не існує.

Більш за все я боюся...

Я злюся, коли...

Мені сумно, коли...

Коли мене ображають, я...

Мене засмучує...

Відповідь «Не знаю» може свідчити про недостатній розвиток цієї здібності або про високу значимість проблеми, що викликає страх. (ДОДАТОК 8)

6.Вправа «Школа дружби»

Зробити колаж із старих журналів, використовуючи маркери, клей, ножиці, що стосується доброзичливих взаємин в класі, школі. Представити іншим учасникам свій колаж.

- Які почуття викликає у вас ці ваші творчі роботи?
- Що можна зробити, щоб наша школа стала насправді «Школою дружби»?

7.Вправа «Спільне та відмінне»

Ведучий ставить запитання у часникам. Якщо дитина має стверджувальну відповідь, вона встає, якщо ні – сидить і далі.

Мовчки встань, якщо:

- тебе дражнили чи обзивали;
- кепкували з тебе;
- тебе не запрошували до гри чи спортивної команди;
- тебе дражнили чи обзивали тому, що ти дівчинка;
- тебе дражнили, через те, що ти не вмієш співати або танцювати;
- сміялись, що ти часто хворієш;
- ти коли-небудь бачив, як когось дражнять, обзивають чи з когось насміхаються;
- ти колись почувався покинутим, небажаним, наляканим;
- з тебе чи з твого товариша сміялися через окуляри, брекети або через одяг, твій зріст, статуру, розміри чи форму тіла;
- хтось коли-небудь повівся з тобою підло, а ти не зміг сказати про це;
- ти коли-небудь спостерігав, як когось кривдять, але нічого не зробив проти цього;
- ти вважав щось неправильним, але почувався незручно, бо сором'язливий та невпевнений у собі.

Рефлексія

Що ви відчували при проведенні вправи?

Що нового ви про себе дізналися?

Що нового ви дізналися про своїх друзів?

Ми з'ясували, що майже кожен піднімався, виконуючи вправу, насправді, це було нелегко. Виявилось, що кожен знає, як це бути скривдженим та ображеним, а особливо потрібно пам'ятати про необхідність надати допомогу іншій людині, щоб ніхто не страждав від знущань.

8.Вправа «Тактика впевненої поведінки»

Ведучий. Діти, ми вже знаємо, що психологічне насильство –це образи, глузування, кепкування, приниження. Ці дії можуть призвести до фізичного насильства до штовхань, стусанів, штурханини та навіть бійки. Як же себе поводити, щоб протистояти цькуванню?

Зараз ми об'єднаємось у дві групи: «День», «Ніч». Перша група на плакаті напише ідеї, як протистояти цькуванню, а друга –дії, які навпаки, заохочують кривдника.

Варіанти протистояння психічному насильству

- відмовитися брати участь у цькуванні;
- розповісти дорослим про учня-кривдника;
- запросити скривдженого приєднатися до вашої групи;
- дати пораду кривдникові попросити вибачення у жертви;
- висловити власну позицію з використанням «Я-повідомлень»:

«Мені не подобається, коли ти так ставишся до нього», «Я хочу, щоб ти перестав називати його тим прізвиськом»;

- показати свою приязнь до скривдженого, подбати про нього.

Покласти руку на плече;

- збентежити кривдника влучним жартом, щоб він змінив поведінку.

Ведучий. Важливо запам'ятати, якщо ви бачите, що когось кривдять фізично, потрібно терміново шукати допомоги дорослих. Бо це загроза здоров'ю жертви, а можливо і життю. Потрібно відрізнити поведінку ябеди від протидії насильству. Ми всі маємо право почуватися безпечно у школі і всі маємо право на захист. Ваш моральний обов'язок – гарантувати почуття безпеки кожній дитині.

Рефлексія

Учасники можуть запитувати щодо змісту малюнків та висловлювати своє бачення їх змісту.

9.Вправа «Скульптура «Дружній клас»

Учасникам потрібно створити «живу скульптуру». Назва скульптури «Дружній клас».

Рефлексія

Ведучий дякує всіх учасників за увагу і просить кожного учасника сказати, які почуття в них викликало це завдання.

10.Ритуал прощання

Усі учасники беруться за руки й дарують одне одному усмішки: кожен підліток повертається до свого сусіда праворуч або ліворуч і, побажавши йому чогось гарного, усміхається. Той, у свою чергу усміхається наступному сусідові.

ЗАНЯТТЯ 9. ПРАВОВИЙ БРЕЙН-РИНГ «ПРАВОПОРЯДОК І ПІДЛІТОК»

Мета: продовжити роботу із свідомого засвоєння учнями правових знань та вироблення у них стійкого переконання в необхідності виконання своїх прав і обов'язків; розвивати у них уміння орієнтуватися в життєвих ситуаціях, знаходити шляхи вирішення конфліктів, володіти отриманими знаннями в житті.

Обладнання: плакати з правами дітей, літери надруковані на аркушах А4, пам'ятки для журі, грамоти, емблеми, назви команд на картках, окуляри із рожевого паперу (орігамі), програвач, музика. звуки для брейн-ринга (гонг).

Хід заняття

1. Вступ. Представлення гостей, журі, команд

Ведучий. Добрий день! Дуже раді бачити вас в нашому класі! Подивіться за вікно! Навколо світ, тиша і спокій. Ми всі маємо право на життя, освіту, медицину, сім'ю. Але не завжди все так добре як хотілося б! Проблеми існують! І ми повинні навчитися їх вирішувати.

У нашій державі дуже серйозна криміногенна обстановка. Багато випадків коли саме підлітки здійснюють злочини, або становляться жертвою злочину.

Як видно, ситуація досить серйозна і тому сьогодні тема нашої гри «Правопорядок і підліток».

- Кажуть, коли все добре, «Зніміть свої рожеві окуляри!» І діти 6-го класу, для того щоб у вас завжди все було добре, зробили вам ці рожеві окуляри, як символ оптимізму! (Роздає всім гостям та учасникам «рожеві окуляри»)

- Отже, ми починаємо!

Ведучий. Пані та панове! Юні королі думки! Знавці всього і вся! - Ми раді вітати вас в цьому класі!

- Сьогодні тут зібралися ті, кого хвилює майбутнє нашої країни, кого ми по праву можемо назвати інтелектуальною елітою нашої школи.

- Сьогодні в цьому залі відбудеться турнір інтелектуалів, брейн-ринг «Правопорядок і підліток».

- Я вітаю всіх присутніх на нашому правовому брейн-рингу. Сьогодні зустрічаються дві команди: одна з них - «Грім», друга - «Право». Перш, ніж я запрошу команди на ринг, хочу нагадати вам, шановні вболівальники, що ваша підтримка додасть сили і енергії всім учасникам цих змагань.

А тепер, я представлю вам журі, яке буде давати оцінку виступів кожної команди.

- До складу журі входять: заступник директора з НВР, співробітник ЮП ГУНП, спеціаліст ССД.

- Діти, привітаємо наше журі! (Звучить музична композиція.)

- А зараз команди «Грім» та команда «Право» запрошуються на свої місця!

Правила гри

Ведучий. Як Ви знаєте, у будь-якої гри є правила, і брейн-ринг не виняток. Тут правила такі.

- Якщо відповідь правильна, команда отримує одне очко, якщо немає, - друга команда відповідає на питання і заробляє додатковий бал.

Інформація-попередження для уболівальників і глядачів.

У разі підказки в будь-якій формі журі має право видалити винного з класу до кінця гри, а поточне питання знімається.

- Отже, ми бажаємо всім командам успіхів у змаганні. Так переможе найсильніший! (Музична композиція.)

2.Конкурс 1 «Життя навчить!». (За кожну правильну відповідь -1 бал)

Ведучий. А зараз оголошується конкурс «Життя навчить!». Цей конкурс визначить яка команда швидше орієнтується в нових обставинах, є найбільш ерудованою і кмітливою. Час для роздумів над питанням - 30 секунд. Отже, завдання для першої команди!

Питання для 1 команди

1. Як звали всесвітньо відомого детектива, який любив овсянку? (Шерлок Холмс).

2. Який злочин здійснили гуси із казки «Гуси-лебеді»? (Викрадення дитини).

3. Як називається документ, в якому зібрані всі основні Закони, що закріплюють суспільний і державний устрій країни? (Конституція).

4. Один з державних символів, музичний чи музично-поетичний твір, який використовується в урочистих випадках? (Державний гімн).

5. Як називається документ, який видається дитині при народженні? (Свідоцтво про народження).

6. Як називається порушення громадського порядку і зневага до суспільних правил? (Хуліганство).

7. Назвіть ім'я Богині правосуддя? (Феміда).

8. Що тримає Феміда в руках? (Терези й ріг достатку).

9. Хто захищає державу від ворогів? (Збройні сили).

10. Що таке патріархат? (Верховенство чоловічої влади).

Ведучий. А зараз завдання для другої команди!

Питання 2 команді

1. У скільки років людина отримує паспорт? (з 14 років).

2. Хто приймає Закони в Україні? (Верховна рада).

3. Із скільки років встановлений вік призову молоді на службу в Збройні сили України? (18 років).

4. Офіційна емблема держави, що зображується на грошових знаках, печатках, офіційних документах, вивісках державних установ і навчальних закладів? (Державний герб).

5. Назвіть всесвітньо відомого англійського письменника, який писав детективи? (Артур Конан Дойль).

6. Вік, з якого можливе притягнення до відповідальності? (14 років)

7. Що таке матріархат? (Верховенство жіночої влади)

8. Який документ захищає права дитини? (Конвенція про права дитини).

9. Як називається літературний твір про вчинений злочин і його розслідування? (Детектив).

10. Злочин, що полягає у таємному викраденні чужого майна.? (Крадіжка).

3.Конкурс для уболівальників!Правова вікторина

Ведучий. А зараз команди готуються до домашнього завдання. А ми проведемо конкурс для уболівальників.

1. Система обов'язкових для всіх, формально визначених правил поведінки, які встановлюються або дозволяються державою? (Право)

2. Документ, у якому викладено важливі правила, обов'язки для всіх людей.? (Декларація).

3. Як називається злочин, про який йдеться в прислів'ях:

Без дозволу взяв, нікому не сказав? (Крадіжка)

І той крав, що крав, і той, що вкривав? (Співучасник)

4. Про які пом'якшуючі і обтяжуючі обставини йде мова в прислів'ях:

Будинок палає, а крадій краде. (Мародерство - обтяжуюча обставина).

Повинну голову міч не січе? (З'явився з повинною - пом'якшувальна обставина) [7].

4.Руханка «Розмовляючі руки»

Ведучий ділить учасників на «перший-другий». Перші номери утворюють внутрішній коло, другі номери-зовнішнє коло, стоячи обличчям один до одного. Ведучий дає команди учасникам, які необхідно виконати мовчки руками у створених парах: привітатися, поборотися руками, помиритися руками, висловити підтримку, пожаліти руками, висловити радість, побажати удачу, попрощатися. По команді ведучого учасники зовнішнього кола переходять за годинниковою стрілкою до інших учасників внутрішнього кола [8].

5.Конкурс. Домашнє завдання «Все життя театр, а ми в ньому актори»

(Максимальна оцінка за домашнє завдання - 5 балів)

Ведучий: А зараз конкурс «Все життя театр, а ми в ньому актори». Командам було дано домашнє завдання - підготувати та показати сценку з казки, в якій порушувалися права людини:

Команда «Грім» - підготувала казку «Колобок».

Команда «Право» - підготувала казку «Ріпка».

6.Конкурс 3 «Юридична консультація»

(За кожну правильну відповідь команда отримує - 1 бал)

Гравці по черзі відповідають на запитання ведучого, даючи таким чином юридичну консультацію присутнім в класі. Час для роздумів - 30 секунд.

1. Який відомий музичний твір написав Павло Чубинський? (державний гімн України).
2. Як називається столиця України? (Київ).
3. Гарант Конституції - це? (Президент).
4. В якому віці дитина може самостійно звернутися до суду? (З 14 років).
5. Головнокомандуючий Збройних сил України? (Президент).
6. Грошова одиниця в Україні? (Гривня).
7. Іноземні гроші? (Валюта).
8. Скільки областей в Україні? (Двадцять п'ять).
9. У якому році Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Декларація прав людини? (1959 р.).
10. Яка освіта є обов'язковою? (Середня)
11. Хто автор музики до Державного гімну України? (Михайло Вербицький).
12. Чим визначаються правила поведінки в школі? (Уставом школи).

7.Конкурс 4 «Буква закону»

Ведучий: Цей конкурс проводиться для капітанів команд. На столі розкладені букви алфавіту. Капітани по черзі вибирають букви, називають їх, показуючи присутнім в класі, а я зачитую питання, позначене цією буквою. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал. Час для роздумів 30 секунд.

- Умова для капітанів: буква, на питання якої дано правильну відповідь, залишається у капітана, а та, яка залишилася без відповіді, переходить ведучій.

Ситуації (ДОДАТОК 9)

А –Мати примушувала 13-річного Віталія щодня після уроків працювати на міському ринку, допомагаючи дорослим переносити важкі вантажі. (Порушені права Віталія, адже кожна дитина має право на захист від експлуатації фізичною працею).

Б - Юлі було відмовлено в прийомі документів в 10 клас через її національність. (Порушено право на освіту. Крім того всі діти, незалежно від раси, кольору шкіри, національності, релігії, мають однакові права)

В - Василя часто і жорстоко бив батько. Хлопець звернувся до класного керівника, але той заявив, що за свої вчинки він заслуговує покарання. (Порушено право на захист від усіх форм насильства. Класний керівник є

посадовою особою, тому повинен захищати права дитини, вжити заходів, щоб забезпечити ці права.)

Г - За низьку оцінку учень словесно образив вчителя в присутності всього класу (порушено право вчителя на повагу до своєї гідності.)

Д - Марія звернулася в лікарню і поскаржилася на гострий біль, але лікар попросив її почекати до завтрашнього дня, тому що прийом пацієнтів закінчений. (Порушено право Марії на медичну допомогу. Лікар зобов'язаний був приділити їй увагу).

Ж – Машу в класі часто, жартома, обзивали інші діти. Чи порушено її права? (Порушено права на повагу честі і гідності кожної людини).

8.Конкурс 5 «Хто на що гаразд»

(Мах. оцінка-5 балів)

Кожній команді було дано завдання: уважно вивчити Конвенцію про права дитини і представити вподобане право. Діти підготували його захист.

- На сцену запрошується команда «Грім», «Право». (Учні представляють захист вибраного права: плакат, вірш, сценка).

9.Руханка «Карлики-Велетні»

Всі стають в коло. Ведучий: Я буду говорити 2 слова: «Карлики» або «Велетні». Якщо я скажу— «Карлики», то ви всі повинні сісти, якщо «Велетні»-то встати. Я можу вас плутати і називати інші слова. Якщо хтось переплутає і встане або сяде не вчасно, він виходить з гри.

10.Конкурс 6 «Термінологічний»

(За кожен правильну відповідь команда отримує - 1 бал)

Ведучий. А тепер перевіримо наскільки добре наші команди знають терміни. Я задаю питання і та команда, яка готова, піднімає руку. На роздуми -30 секунд. Якщо команда неправильно відповідає, право відповіді передається другій команді.

1. Документ, що засвідчує особу. (Паспорт)

2. Документ про отриману середню освіту. (Атестат)

3. Акт, який встановлює загальнообов'язкові правила у суспільстві та має найвищу юридичну силу в Україні. (Закон)

4. Що надається дитині при народженні? (Ім'я, прізвище, по-батькові та громадянство)

5. Які документи державного значення видає Президент України? (Наказ)

6. Угода, міжнародний договір з якогось одного спеціального питання, що визначає права й обов'язки держав у певній окремій галузі. (Конвенція)

7.Загальний термін, яким означають систематичні переслідування з образами, цькуванням, упереджене ставлення у навчальному закладі? (цькування або булінг)

8. Як називається структура, яка відповідає за правопорядок в місті. (Поліція)

11. Вправа «Айсберг»

Ведучий. Діти, уявіть, що ви потрапили в ситуацію: перед вами айсберг! Що потрібно зробити, щоб перейти на ту сторону айсберга?

-Ваші пропозиції? (ведучий малює айсберг на аркуші фліп-чарту та записує відповіді дітей).

Ведучий. Зрозуміло, що айсберг символізує проблему. Ви сьогодні багато запропонували ідей, як впоратися з будь-якою життєвою проблемою. (Обійти, підірвати, перелізти ...).

Запам'ятайте будь-яку проблему можна вирішити, головне докласти зусиль! А так як закони наші діти добре знають, то, звичайно, ж вирішувати проблеми вони будуть тільки в правовому полі!

10. Підведення підсумків

Ведучий. А тепер, найголовніше - підведення підсумків нашого брейн-рингу.

- Слово надається нашого шановного журі!

- Право вручити дипломи надається представник поліції

-Команда «Грім» займає ____ місце в нелегкій боротьбі.

-Команда «Право» займає ____ місце за активну участь в правовому брейн-рингу.

- Наша зустріч підійшла до кінця. Дякуємо команди за активну участь, журі за справедливі оцінки, а вболівальникам за активну підтримку!

ЗАНЯТТЯ 10. ЗАСІДАННЯ КРУГЛОГО СТОЛУ «КОЛО ТВОЇХ ПРАВ І ОBOB'ЯЗКІВ»

Мета: поглибити знання учнів про права і свободи людини і дитини, навчити учасників знаходити порушення прав дитини у повсякденному житті; ознайомити учнів з нормативно-правовими актами щодо прав людини, навчити аналізувати законодавчу базу щодо реалізації та порушення прав у житті; розвивати творчість; розвивати творчість; сприяти формуванню правової свідомості, виховувати високу правову культуру.

Учасники: діти, заступник директора з НВР, представник ЮП ГУНП.

Обладнання: плакат, картки, ілюстрації, Конвенція ООН про права дитини, картки з назвами статей Конвенції ООН.

Хід зустрічі

1. Вступне слово педагога, представлення запрошених

Ведучий. Останнім часом часто ми чуємо із засобів масової інформації про скоєні підлітками правопорушення. Бажаючи стати дорослішими, проявити себе якимось перед однолітками, замість добрих справ, вони стають шлях порушення Закону, порушуючи цим права інших людей. Дітей, педагогів, батьків бентежить проблема зростання кількості правопорушень, тому сьогодні ми поговоримо про цю проблему.

При підготовці до нашого засідання, діти висловлювали думки про те, що сьогодні вони хотіли б більше дізнатися про свої права, де вони можуть захищати їх і хотіли б зустрітися з представниками поліції та отримати відповіді на питання, які їх хвилюють. Виконуючи їх побажання, ми запросили на наше засідання гостей - представників цієї професії (представлення гостей.)

Це заступник директора з НВР, яка курирує напрямок профілактики правопорушень в нашій школі та представник ювенальної превенції Головного управління національної поліції.

2. Мозковий штурм «Права дитини та Закон»

Ведучий. Що ми знаємо про права дитини? Давайте перевіримо (діти відповідають на питання).

- Як називається міжнародний договір, який встановлює права і обов'язки держав у певній сфері? (Конвенція)
- Коли була прийнята Конвенція про права дитини? (20 листопада 1989р.)
- Коли Конвенція набула чинності в Україні? (27 вересня 1991р.)
- До якого віку особа вважається дитиною? (до 18 років)

Ведучий. З ваших відповідей зрозуміло, що ви готові до обговорення цієї теми [3].

3. Вправа «Права людини» (ДОДАТОК 10)

Ведучий. Для виконання вправи дітям пропонується об'єднатися в групи з 4 осіб (за порами року).

Кожна група отримує Конвенцію про права дитини і картки з правами, записаними в таблиці. Потрібно визначити статті прав. Кожна група коментує свої відповіді.

Підсумок. Крім Конвенції про права дитини існують ще й інші документи, які захищають їх права. Це Конституція України, «Закон про охорону дитинства», «Закон про освіту», «Закон про державну допомогу сім'ям з дітьми» та інші.

4. Гра «Уважні цифри»

Ведучий. Всі сядьте в коло. Я громко називаю якусь цифру (наприклад «три»). Тут же одночасно повинні встати стільки дітей, скільки названо. Домовлятися один з одним не можна.

5. Вправа «Обов'язки»

Ведучий. Немає прав без обов'язків, а обов'язків без прав. Який ви знаєте документ, який регламентує ваші обов'язки, як учнів школи.

Учні називають «Статут школи» і по черзі перераховують його положення.

Підсумок

Ведучий. Якщо учнем не виконується положення «Статуту школи», яку відповідальність він несе? Кілька учнів дають відповідь на питання.

Час запитань та відповідей (до гостя)

Ведучий. А тепер, діти, у вас є можливість звернутися до нашого гостя з питаннями, які вас цікавлять.

учні:

- Які особливості адміністративної та кримінальної відповідальності неповнолітніх?
- До кого ми можемо звернутися для захисту своїх прав?
- Чи є покарання дитини в сім'ї насильством над ним?
- Чи часто неповнолітні залучаються до відповідальності в нашому місті?

6. Вікторина «Права в казках» (ДОДАТОК 10)

Ведучий. Не тільки в житті, але і в казці можна зустріти порушення прав героїв або невиконання ними обов'язків. (Кожній команді пропонується вибрати картку із завданням з казки, в якій потрібно визначити права, які були порушені, або обов'язок, яка не виконується.)

1. У казці про Колобка яке право героя було порушено? (Порушено право на життя Колобка).

2. У казці про Попелюшку: чи були порушені права головної героїні в казці про Попелюшку? (Порушено право Попелюшки на відпочинок, і експлуатація праці неповнолітнього).

3. У казці про пана Коцького порушувалося право kota, коли його відвезли в ліс? (Так, порушено його право на житло).

4. Чи всі обов'язки виконував Буратіно в казці «Золотий ключик»? (Буратіно нехтував обов'язком отримувати освіту).

5. Чи порушує Коза-дереза права інших героїв казки? (Порушувала право зайчика на житло).

6. Чи були порушені права в казці «Їжак і Заєць»? (Так, заєць порушив право їжака на повагу до своєї гідності).

7. Чи були порушені права дідом і бабою в казці «Кривенька качечка»? (Ними було порушено право качки на захист від втручання в особисте життя).

8. Порушувалися права Дюймовочки? (Так, було порушено її право вільно висловлювати свої погляди, примусова праця, примусове утримання, право на освіту, викрадення, право на якісне харчування, право вільного пересування).

9. Права кого з героїв були порушені в казці «Котигорошко»? (В цій казці були порушені права братів і сестри Котигорошка на право не розлучатися зі своїми батьками).

10. У якій казці сіра особистість здійснює підступний план вбивства двох осіб і тільки завдяки своєчасному втручання громадськості все закінчується добре? (Вовк в казці «Червона Шапочка»).

11. Назвіть казку, де йдеться про спортсмена, який відправляється на змагання з бігу з перешкодами. Хитрість і витримка дозволили йому підійти до фінішу, але фініш трагічний, виявивши злочинну самовпевненість, він гине. (Колобок).

12. У якій казці посадова особа грубо порушило принцип «Від кожного за здібностями, кожному - за працею» і привласнила зарплату працівника? Останній вчинив самосуд, заподіявши посадовій особі тяжкі тілесні ушкодження. (Поп і Балда).

13. У якій казці жінка задумує викрасти чужу дитину, використовуючи при цьому літальні апарати? (Сестричка Оленка та братик Іванко).

14. Героїня якої казки, одягнена в дорогу шубу, з'явилася в гості і залишилася там - дуже вже їй сподобався інтер'єр? І в яку тільки інстанцію не звертався господар, поки дії непроханої гості були кваліфіковані як незаконне захоплення житла? (Лисиця і Заєць) [3].

7. Руханка «Мавпа, слон, орел»

Учасники стають в коло. В центрі знаходиться ведучий. Ведучий повертається навколо себе, показує на будь-якого учасника і називає «орел», «слон» або «мавпа». Якщо ведучий назвав «орел», учасник, на якого він показав повинен зобразити дзьоб, два сусідніх учасника повинні зобразити крила. Якщо ведучий назвав «мавпа», учасник, на якого він показав повинен скорчити лице, два сусідніх учасника піднімають руки і чешуть пахви, як мавпи. Якщо ведучий назвав «слон», учасник, на якого він показав повинен зобразити хобот, два сусідніх учасника повинні зобразити великі вуха. Якщо хтось з учасників забув показати свій символ чи показав символ не того тваринного, він стає провідним [8].

8. Колаж «Права в новинах»

Ведучий об'єднує учасників у три підгрупи, кожній з яких роздає дитячі та молодіжні газети, журнали. Переглядаючи зміст газет і журналів, учасникам потрібно знайти ілюстрації та приклади, в яких захищають або порушують права дитини (наприклад, стаття про спортивні змагання підлітків ілюструє право на дозвілля тощо) і створити плакат чи газету «Права в новинах».

Після цього учасники презентують напрацювання, ілюструючи порушення або захист прав дитини.

Ведучий. Чи легко було знайти в газеті, журналі повідомлення, які ілюструють ситуації порушення та захисту прав дитини? Які ваші думки, висновки після виконання даної справи?

9. Підведення підсумків

Ведучий. Отже, ми дякуємо всім присутнім, наших гостей. Діти, чи дізналися ви щось нове для вас? (Діти висловлюють свої власні думки).

На заняттях програми «Правове виховання дитини: формування ненасильницького простору у Новій українській школі» ви навчалися

новому, приймали участь у цікавих вправах, завданнях, казкових вікторинах. Сподіваюся, що вам сподобалося. Тепер ви стали більш обізнані в правах та обов'язках дитини і знаєте, що потрібно поважати права інших людей. Дякую за увагу!

4. ОПИС ВИКОРИСТАНИХ МЕТОДИК І ТЕХНОЛОГІЙ

Відповідно до цільового спрямування та певних умов освітнього процесу профілактична програма реалізується через різноманітні методи та технології навчання.

Досвід роботи діяльності психологічної служби показує безперечну перевагу інтерактивних форм та методів інформування та навчання. Провідною формою вважається тренінг. Елементи тренінгових форм роботи під час занять дозволяють створити безпечну, відверту атмосферу, яка дозволить учням вільно висловлюватись, брати активну участь в роботі групи.

Разом з такою формою добре зарекомендували себе і нетрадиційні заняття з елементами тренінгу та інтерактивні заняття.

В програмі використовувалися наступні інтерактивні методи навчання:

- тематичні ігри та вправи;
- аналіз ситуацій;
- метод «мозковий штурм»;
- дискусія в малих та великих групах;
- метод «рольова гра»;
- виконання завдань у групах ;
- конкурсні завдання ;
- метод «зворотного зв'язку»
- рефлексія

На заняттях значна увага приділена практичним вправам, розминкам, груповому обговоренню.

Також, під час занять застосовувалися традиційні методи навчання, такі як: міні-лекція, інформаційні повідомлення, домашні завдання, відео-презентації, відеофрагменти, буклети, пам'ятки, посібники.

Для визначення стратегії поведінки в конфлікті застосовувалась методика К.Томаса діагностики схильності особистості до конфліктної поведінки, адаптація Н.В.Гришиної (Малкина-Пых В.Г. Психосоматика: Справочник практического психолога. Москва: Эксмо, 2005. 992 с.).

5. ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Бумага, бланки, фліпчарт, клей, ножиці, журнали, кольоровий папір, картон, м'яч, ручки, маркери, фломастери, роздатковий матеріал, таблиця «Види насильства», пам'ятки «Захист від насильства», «Поради, як уникнути булінгу», «Вирішення конфліктів», інформаційні матеріали (пам'ятки) з діяльності Національної дитячої «гарячої лінії»; презентація «Права та обов'язки дитини», проектор, екран, ноутбук чи комп'ютер; виставка «Права дитини в документах»; «Конвенція ООН про права дитини»; плакати з правами дітей, літери надруковані на аркушах А4, картки із завданнями,

пам'ятки для журі, грамоти, емблеми, назви команд на картках, окуляри із рожевого паперу (орігамі), програвач, музика, звуки для брейн-ринга (гонг та ін.).

Заняття проводяться в навчальному кабінеті, де є можливість розставити стільці та парти (в коло, по групах).

6. СТРОКИ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

I етап — підготовчий (1 заняття) - вересень;

II етап — основний (7 занять)- жовтень-січень;

III етап — підсумковий (2 заняття)- лютий.

7. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ

Розширення правових знань підлітків, формування вміння користуватися своїми правами в житті, знання норм моралі та обов'язків людини; розвиток почуття самоповаги, поваги до власних прав і прав інших людей; формування у кожного учня систему знань з питань основ держави і права; підвищення рівня самооцінки, впевненості в собі; формування навичок безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків або дорослих, уміння швидко звертатися по допомогу у критичній ситуації; формування вміння конструктивного вирішення конфліктів та навичок ненасильницького спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андерсен Г. Х. Гидке каченя. Скорочено. Довідник цікавих фактів та корисних знань. URL : <http://dovidka.biz.ua/gidke-kachenya-andersen-skorocheno/>
2. Асоціальні поведінка підлітків // Психолог. 2012. С. 19-27.
3. Бойко О. В. Мои права - мои обязанности. Моя ответственность. Заседание круглого стола. URL: <https://infourok.ru/vneklassnoe-meropriyatie-moi-prava-moi-obyazannosti-1017054.html>
4. Брати Грімм. Попелюшка. Скорочено. Довідник цікавих фактів та корисних знань. URL:<http://dovidka.biz.ua/brati-grimm-popelyushka-skorocheno/>
5. Волянська О. В. Проблема агресивної поведінки підлітків: факторитамеханізмисоціалізації. URL:<http://fil.nlu.edu.ua/article/viewFile/90295/85849>.
6. Гнатенко О. // Соціальний педагог. 2014. № 3. С. 9-18.
7. Досвід право виховної роботи Майківської загальноосвітньої школи I-II ступенів. Конспект уроку з правознавства у 9 класі. URL: http://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kurovaya/4273/page/3
8. Ігри-руханки. URL : <https://studopedia.org/7-4393.html>
9. Калашник О., Андреевкова В., Зубченко А. Чули про булінг? Буклет. Unicef, LaStrada Ukraine.
10. Карвацька Н. С. Попередження насильства в сім'ї. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/uk/news/digest/4620-poperedzhennya-nasilstva-v-simi>
11. Колесник А. // Соціальний педагог. 2018. №12. С. 31-32.
12. Кремена Л. М. URL:<http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/prava-ditini-2.html>
13. Кузнєцова О. В. Тренінгове заняття. Медіатор в конфлікті. URL:<https://vseosvita.ua/library/treningove-zanatta-mediator-v-konflikti-77159.html>
14. Ликсон Ч. СПб.: Питер Паблишинг, 1997. 160 с.
15. Любашенко В. В. Тренінг. Проблема насилля та жорстокості стосується кожного. URL: <https://naurok.com.ua/trening-problema-nasillya-ta-zhorstokosti-stosuetsya-kozhnogo-4435.html>
16. Психологические упражнения для тренингов. URL: trepsy.net
17. Розвиток навичок емоційної саморегуляції // Психолог. 2008. № 10. С. 21-24.
18. Розвиток сфери спілкування підлітків // Психолог. 2007. № 25-27. С. 12-20.
19. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник / За ред. А. Й. Капської. К., 2000. 372с.
20. Сташко Л. С., Соколова Ю. В. Подорож з казковими героями до Країни Права. URL:<http://lodb.org.ua/bibliotekaryam/metodychnyj->

[portfel/podorozh-z-kazkovymy-geroyamy-do-krayiny-prava.](#)

21. Томас К. Опитувальник Кеннета Томаса (Kenneth Thomas) Визначення способів регулювання конфліктів». URL: http://psychologis.com.ua/test_tomasa_-_tipy_povedeniya_v_konflikte.htm

22. Тиждень історії та правознавства в школі. Випуск 3 / Упоряд. Н. І. Харківська. Х.: Вид. група «Основа», 2007.

23. Тренінська валіза. Упоряд.: О. Главник, Р. Безпальча, О. Попова. К.: Главник, 2006. 144 с. (серія «Психологічний інструментарій»).

24. Формування комунікативної толерантності // Психолог. 2013. № 7. С. 24-30.